

Univerzita Hradec Králové
Ústav sociální práce

Senioři a informační a komunikační technologie

Diplomová práce

Autor: Bc. Jana Bačková
Studijní program: N6731 Sociální politika a sociální práce
Studijní obor: Sociální práce
Vedoucí práce: PaedDr. Karel Myška, Ph.D.

Zadání diplomové práce

Autor:	Bc. Jana Bačkovská
Studium:	U15037
Studijní program:	N6731 Sociální politika a sociální práce
Studijní obor:	Sociální práce
Název diplomové práce:	Senioři a informační a komunikační technologie
Název diplomové práce AJ:	Seniors and information and communication technologies

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce se bude zabývat vztahem seniorů k informačním a komunikačním technologiím. Teoretická část se bude věnovat pojmům jako je stáří, stárnutí, demografický vývoj, celoživotní vzdělávání a postavení seniorů ve společnosti. V práci budou popsány informační a komunikační technologie, jejich charakteristika a vliv na lidi celkově. V další části se práce bude zabývat moderními technologiemi v životě seniora a jejich využití. Praktická část se bude věnovat kvantitativnímu výzkumu pomocí dotazníků určených pro cílovou skupinu a doplněn bude i kvalitativními metodami. Na závěr bude provedeno vyhodnocení výzkumu a shrnutí poznatků.

BARTÁK, Jan. Jak vzdělávat dospělé. 1. vyd. Praha: Alfa Nakladatelství, 2008, 197 s. ISBN 978-80-87197-12-7 HAŠKOVCOVÁ, Helena. Fenomén stáří. 2. vyd. Praha Havlíček Brain Team, 2010, 365 s. ISBN 978-80-87109-19-9 KALVACH, Zdeněk. Geriatrie a gerontologie. 1. vyd. Praha: Grada, 2004, 861 s. ISBN 80-247-0548-6 SAK, Petr a KOLESÁROVÁ, Karolína. Sociologie stáří a seniorů. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, 225 s. ISBN 978-80-247-3850-5 SPITZER, Manfred. Digitální demence, 1. vyd. Nakladatelství Host, 2014, 344 s. ISBN 978-80-7294-872-7

Garantující pracoviště:	Katedra sociální práce a sociální politiky, Ústav sociální práce
Vedoucí práce:	PaedDr. Karel Myška, Ph.D.
Oponent:	Ing. Lukáš Válek
Datum zadání závěrečné práce:	4.12.2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a uvedla jsem všechny použité prameny.

V Možděnici dne 23. 3. 2017

Bc. Jana Bačková

Poděkování

Děkuji PaedDr. Karlu Myškovi, Ph.D. za odborné vedení mé diplomové práce, za cenné rady, které mi při tvorbě práce poskytl a za trpělivost a ochotu při konzultacích. Děkuji PhDr. Ondřeji Štěchovi, Ph.D. za návrhy a připomínky k mé práci.

Abstrakt

Bačkovská, Jana. *Senioři a informační a komunikační technologie*. Hradec Králové, 2017. 82 s. Diplomová práce. Univerzita Hradec Králové, Ústav sociální práce. Vedoucí práce: PaedDr. Karel Myška, Ph.D.

Diplomová práce se zabývá vztahem seniorů k moderním komunikačním technologiím. Zda s nimi ve svém životě pracují a pokud ano, tak v jaké míře. Práce se také zabývá názorem seniorů na moderní komunikační technologie a na dnešní moderní svět.

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části jsou zpracována témata jako stáří, stárnutí, sociální věk a stárnoucí populace. Zabývá se demografickou situací v České republice. Popisuje životní styl seniorů a jejich postavení v dnešním světě. Zmapován je zde také vliv moderních technologií na lidi celkově. V praktické části je popsána metodologie a interpretace výzkumu. Ve výzkumu byly zkombinovány dvě výzkumné strategie, kvantitativní pomocí dotazníků a kvalitativní formou rozhovorů.

Vyhodnocením dat, která vzešla z výzkumu, jsou zodpovězeny dílčí cíle a zároveň i hlavní výzkumná otázka. V závěru práce je provedeno celkové shrnutí všech poznatků a dosažených zjištění.

Klíčová slova: stáří, senior, stárnoucí populace, počítač, internet, mobilní telefon

Abstract

Bačkovská, Jana. *Seniors and Information and Communication Technologies*. Hradec Králové, 2015. 82 s. Diploma Thesis. University of Hradec Králové, Institute of Social Work. Leader of the Diploma Thesis: PaedDr. Karel Myška, Ph.D.

The thesis deals with the relationship of seniors to modern communication technologies. Whether they work with them in their life and, if so, in what extent. The thesis follows also up the seniors' opinion on modern communication technologies and nowadays modern world.

The thesis is divided into a theoretical and practical part. There are topics compiled in the theoretical part, such as old age, social age and aging population. This part deals with the demographic situation in our country and also describes the lifestyle of seniors and their position in the current world. There is also the impact of modern technology on people in general mapped here. The practical part describes the methodology and interpretation of the research. There were combined two research strategies in the research, quantitative by using questionnaires and qualitative in the form of interviews.

By evaluating the data resulting from the research, the partial objectives and the main research question are answered. There are the overall summary of all findings and achieved results accomplished in the closing part of the thesis.

Keywords: age, senior, aging population, computer, internet, mobile phone

Obsah

Seznam použitých zkratk	9
ÚVOD	10
1 SENIOŘI, STÁŘÍ A STÁRNUTÍ POPULACE	13
1.1 Stáří a stárnutí	13
1.2 Sociální věk a jeho dělení	15
1.3 Stárnoucí populace	16
1.4 Demografická situace v ČR	18
1.5 Životní styl seniorů	19
1.6 Shrnutí	22
2 SENIOŘI V DNEŠNÍM SVĚTĚ	24
2.1 Vzdělávání seniorů	24
2.2 Senioři a moderní komunikační technologie	26
2.3 Senioři a internet	29
2.4 Postoj společnosti	31
2.5 Shrnutí	32
3 MODERNÍ KOMUNIKAČNÍ TECHNOLOGIE V ŽIVOTĚ LIDÍ	34
3.1 Vliv moderních technologií na lidi	34
3.2 Úskalí sociálních sítí	36
3.3 Shrnutí	37
4 METODOLOGIE	39
4.1 Hlavní cíl výzkumu a dílčí cíle	40
4.2 Charakteristika nositelů informací	42
4.3 Metody výzkumného šetření	43
4.4 Techniky výzkumného šetření	44
4.5 Realizace výzkumu	45
4.6 Etické aspekty výzkumu	47
5 VÝSLEDKY VÝZKUMU A INTERPRETACE DAT	48
5.1 Interpretace dílčího cíle č. 1	48
5.1.1 Shrnutí prvního dílčího cíle	52
5.2 Interpretace dílčího cíle č. 2	53
5.2.1 Shrnutí druhého dílčího cíle	56
5.3 Interpretace dílčího cíle č. 3	57

5.3.1 Shrnutí třetího dílčího cíle	59
5.4 Interpretace dílčího cíle č. 4	59
5.4.1 Skupina č. 1 – Respondenti, kteří s moderními komunikačními technologiemi běžně pracují	59
5.4.2 Shrnutí rozhovorů skupiny č. 1	61
5.4.3 Skupina č. 2 – Respondenti, kteří s moderními komunikačními technologiemi nepracují	62
5.4.4 Shrnutí rozhovorů skupiny č. 2	64
5.4.5 Shrnutí dílčího cíle č. 4	65
5.5 Odpověď na hlavní výzkumnou otázku	65
ZÁVĚR	68
Seznam použité literatury	71
Seznam tabulek	74
Seznam grafů	74
Seznam příloh	74

Seznam použitých zkratek

et al.	.....a další
3D	.....trojrozměrný
ČSÚ	.....Český statistický úřad
DC	.....díleční cíl
A1-A4	.....anonymní označení respondentů
N1-N4	.....anonymní označení respondentů
SMS	.....krátké textové zprávy
MMS	.....multimediální zprávy
PC	.....počítač
80+	.....věk 80 a více
65+	.....věk 65 a více

„Stárnout je jako stoupat na vrcholek hory. Čím výše stoupáme, tím více sil potřebujeme, ale o to větší rozhled máme.“

(Ingmar Bergman)

ÚVOD

Diplomová práce se zabývá velmi aktuálním tématem. Vzhledem k tomu, že vývoj moderních komunikačních technologií neustále roste a zároveň se zvyšuje podíl seniorů ve společnosti, oba tyto jevy jsou velmi diskutovanými tématy ve společnosti. Je jasné, že senioři do styku s těmito technologiemi přicházejí a že s sebou toto spojení přináší určitá specifika. Cílem této práce bylo zjistit, zda senioři s moderními komunikačními technologiemi pracují a pokud ano, tak v jaké míře. Zda je vnímají jako pomocníka nebo naopak jako něco, co může být pro lidi škodlivé. Zjišťovány byly postoje seniorů, kteří byli rozděleni na dvě skupiny – na ty, kteří s danými technologiemi běžně pracují a naopak na ty, kteří s nimi nepřijdou vůbec do styku. Toto rozdělení mělo za úkol zmapovat názory a postoje seniorů, jejich pohled na moderní komunikační technologie i na moderní svět celkově.

Senioři mají bezesporu určitou nevýhodu, která je při seznamování a práci s moderními technologiemi provází. S těmito technologiemi se setkali až v pozdějším věku a často se s nimi museli naučit pracovat sami. Na rozdíl od dnešní generace dětí a mladých lidí, která se s těmito technologiemi učí pracovat už od školních let. Počítačová výuka už je nedílnou součástí vzdělávacích osnov a to, co je pro tuto generaci pouhou snadnou hrou, je pro generaci seniorů často velmi obtížné a složité.

I toto byl jeden z důvodů, proč jsem se rozhodla právě pro toto téma diplomové práce. Ve svém okolí mám řadu seniorů, pro které jsou moderní komunikační technologie velká neznámá, ale i jedince, kteří s nimi pracují, ovládají je a tyto technologie se staly součástí jejich běžného života. Toto téma mě velmi zajímalo, a proto jsem se rozhodla, že jej zpracuji. Zajímala mě úroveň znalostí, které senioři mají, jaké mají o těchto technologiích povědomí a zda se staly součástí jejich života. Velmi mě také zajímal jejich názor na tyto technologie. Jak vnímají to, že počítač

a mobilní telefon už jsou běžnou a nepostradatelnou součástí téměř každé domácnosti, jak vnímají rychle se rozvíjející svět a různé inovace a jaký vůbec mají názor na tuto moderní dobu, ve které nyní žijeme. Generace seniorů má podle mého názoru důležité, životem získané zkušenosti a názory a z jejich vyprávění si i mladý člověk může hodně vzít.

Hlavním cílem práce je zjistit, zda senioři s moderními komunikačními technologiemi pracují a pokud ano, tak v jakém rozsahu. Zda je používají ve svém běžném životě, umí je ovládat a k čemu všemu jsou jim prospěšné. V rámci výzkumu se práce zaměřila zejména na mobilní telefony a na počítač s připojením k internetu. Práce má také za úkol zmapovat názor seniorů na moderní komunikační technologie a na moderní svět celkově. K tomuto hlavnímu cíli se váží následující dílčí cíle.

Dílčí cíl č. 1 – Zjistit, zda senioři používají tlačítkový nebo dotykový mobilní telefon, k čemu nejčastěji mobilní telefon využívají a co je pro ně při jeho používání nejpodstatnější.

Dílčí cíl č. 2 – Zjistit, zda se senioři setkali s pojmem internet a zda ve svém běžném životě používají počítač s připojením k internetu a k čemu všemu jej používají.

Dílčí cíl č. 3 – Zjistit, zda senioři v minulosti absolvovali nějaký počítačový kurz a zda by případně o tuto možnost měli zájem, kdyby se jim naskytla.

Dílčí cíl č. 4 – Zjistit, jaký je postoj seniorů k dnešnímu modernímu světu, jak jej vnímají a zda moderní komunikační technologie považují za významného pomocníka, nebo je naopak vnímají negativně.

Symbolickým cílem této práce bude zjistit, jaký má dané téma význam pro společnost jako celek. Informační gramotnost je v dnešní době velmi důležitý faktor a s rozvojem moderních komunikačních technologií se nevyhýbá ani generaci seniorů. Zajímá mě, jak na tom senioři v tomto ohledu jsou a co by se dalo dělat pro pozitivní změnu této problematiky.

Aplikační cíl má za úkol zjistit, jak by se získaná data dala využít v praxi. Podle mého názoru je mapování znalostí a potřeb seniorů velmi důležité pro další vývoj v této oblasti. Může to být podnět pro lepší porozumění této generaci a také pro úpravu různých kurzů a volnočasových aktivit určených právě této cílové skupině.

Teoretická část je rozdělena na tři hlavní kapitoly. V těchto kapitolách jsou definovány pojmy jako stárání a stárnutí populace, vzdělávání seniorů a jejich životní

styl, postavení seniorů v dnešním moderním světě a také vliv moderních technologií na lidi celkově. Po této části následuje popis metodologie, samotného výzkumu a interpretace získaných dat. Praktická část této práce je zaměřena na sběr informací o moderních komunikačních technologiích v dané cílové skupině. Všechna získaná data a poznatky jsou shrnuty v závěru.

Výzkum kombinoval kvantitativní a kvalitativní techniky. V první části bylo provedeno dotazníkové šetření formou srozumitelných dotazníků, které byly rozdány seniorům. Na základě těchto dotazníků byli vytipováni vybraní jedinci, se kterými byl následně proveden rozhovor, který měl za úkol zmapovat jejich názor na moderní technologie a celkově na tuto moderní dobu. Použití smíšené výzkumné strategie se velmi osvědčilo a umožnilo získat hlubší a ucelený vhled do problematiky. Výzkum se uskutečnil v Pardubickém kraji především na vesnici a ve vybraných domovech pro seniory. V závěru práce jsou všechna získaná data shrnuta a vyhodnocena.

1 SENIOŘI, STÁŘÍ A STÁRNUTÍ POPULACE

Stárnutí je nevyhnutelným procesem, který v životě potká každého člověka. S rozvojem různých moderních technologií, výzkumu a medicíny dochází k tomu, že se život lidí prodlužuje. Senioři tvoří čím dál podstatnější a větší část lidské populace a mohou být významným zdrojem vědomostí a zkušeností. Je velmi důležité, aby se senioři v dnešním moderním světě cítili dobře, užitečně a aby se necítili vyloučení ze společnosti. Tato věková generace má svá specifika a také své potřeby. Mnoho lidí vnímá stáří jako něco negativního a nechtěného. Každý člověk vnímá a prožívá stárnutí jinak.

První kapitola této práce se zaměřuje na pojmy jako je stáří a stárnutí, sociální věk a jeho dělení, popisuje demografickou situaci v České republice a představuje pojem stárnoucí populace. V závěru kapitoly se zaměřuje na popis různých aspektů životního stylu seniorů, protože právě tento životní styl má svá specifika.

1.1 Stáří a stárnutí

Stuart-Hamilton ve své knize uvádí, že existuje mnoho způsobů, jak lze definovat stáří. Záleží, na které charakteristiky u starého jedince se člověk zaměří. Dělí se na takzvané vzdálené, neboli **distální efekty stárnutí** a časově blízké, neboli **proximální efekty stárnutí**. Mezi první můžeme zařadit například ztrátu pohyblivosti způsobenou obrnou v dětství, druhé efekty charakterizuje například ztráta pohyblivosti způsobená zlomenou končetinou. Ve sledování těchto charakteristik také hraje roli pravděpodobnost, že je sdílejí ostatní staří lidé. Dělí se na univerzální znaky stárnutí, kam patří například vráscitá kůže. O těch se dá říci, že je sdílejí všichni staří lidé. Dále se uvádí probabilistické znaky stárnutí, kam se řadí například artróza. Tyto znaky jsou u starých lidí velmi pravděpodobné, ale nikoliv univerzální, nepostihují nutně každého starého člověka. V souvislosti s definicí stárnutí Stuart-Hamilton také uvádí pojmy primární, sekundární a terciární stárnutí. Do pojmu **primární stárnutí** se řadí tělesné změny stárnoucího organismu. Do **sekundárního stárnutí** se řadí změny, které se ve stáří objevují častěji, nejsou však jeho nutným doprovodným jevem. A do **terciárního stárnutí** někteří badatelé zařazují prudký a nápadný tělesný úpadek bezprostředně předcházející smrti. (Stuart-Hamilton, 1999)

Stárnutí je kontinuální proces. Nelze s jistotou určit bod, kdy končí střední věk a začíná stáří. V průběhu let můžeme sledovat nenásilné změny, jak fyzického, tak psychického rázu, které charakterizují střední věk, ve znaky, které začínají charakterizovat stáří. Určit den, kdy se člověk definitivně stane starým, nelze (Stuart-Hamilton, 1999). Dalo by se říci, že stáří je životní fáze vymezena dvěma časovými body. Horní věková mez je logicky ohraničena smrtí člověka. Oproti tomu spodní mez je nejasná a nelze ji přesně definovat. Je to způsobeno tím, že procesy a jevy, které vytváří stáří, vstupují do života každého člověka pozvolně. U každého člověka je rozdílné, kdy a který jev stáří u něj začne působit. Toto je těsně spjato s jedinečností každého jedince (Sak a Kolesárová, 2012). Právě proto se výzkumníci snaží vytvořit celou řadu metod konstrukce objektivního měřítka stáří. Nejpoužívanější z nich je chronologický, neboli **kalendářní věk**. Tento údaj však o člověku neřekne nic víc, než číslo, protože každý člověk je jiný. Důkazem tohoto tvrzení je, že tu máme jedince, kteří i v pokročilém věku postrádají typické znaky stárnutí (šedé vlasy, vráscitá kůže, atd...). Na druhou stranu existují i mladší lidé, kteří naopak tyto znaky předčasně mají. Chronologický věk tedy nemůže být pokládán za spolehlivý ukazatel životního stavu konkrétního jedince (Stuart-Hamilton, 1999). V dnešním světě je tento jev čím dál častější. Obzvláště na televizních obrazovkách vidáme velmi zachovalé sedmdesátníky, kteří mají energii na rozdávání a vzhledově absolutně neodpovídají svému věku. Do jisté míry na tom může mít podíl i rozvíjející se plastická chirurgie a čím dál častější estetické zákroky, které jdou ruku v ruce s neutuchající touhou vypadat svěže a mladě a ošálit tak čas. Na druhou stranu potkáváme i relativně mladé ženy a muže, kteří mají šediny, vrásky a další projevy stárnutí, ačkoliv podle kalendářního věku ještě patří do středních let.

Podoba stáří se také mění napříč generacemi. Tak jak se mění životní prostředí, hodnotový systém, zdravotní a sociální systém, životní styl a podoba společnosti, mění se i stáří a jeho charakteristické rysy. Každá generace se vyznačuje svou formou stáří. Odlišnost každé této podoby souvisí s dynamikou doby – čím dynamičtější doba a společnost, tím větší rozdílnost. Pokud bychom porovnali dnešní seniory a seniory před sto lety, mohli bychom pozorovat zcela odlišné znaky stáří. Jedním z hlavních ukazatelů je fakt, že senioři před sto lety by se nedoživali

takového věku, jako senioři dnes. Je to způsobeno tím, že délka středního života byla o třicet let nižší, než je tomu dnes. (Sak a Kolesárová, 2012) Stárnutí může probíhat různým způsobem a stáří tak může nabývat různých podob, na kterých se podílejí svou měrou různé faktory, jako je genetická dispozice, vlastní involuce, vlivy prostředí, životní způsob, psychické charakteristiky, nemoci a úrazy. (Čeledová et al., 2014)

1.2 Sociální věk a jeho dělení

Dalším běžně užívaným měřítkem je **sociální věk**. Dá se popsat jako určité očekávání, jak se člověk bude chovat vzhledem ke svému biologickému věku. Dá se předpokládat, že lidé, kteří překročili hranici šedesáti let, budou klidní a usedlí. Za určitý znak počátku stáří se tak považuje ukončení pracovního poměru a odchod do důchodu a s tím spojená změna sociálního statusu. Chronologický věk, ve kterém k této změně dochází, je v mnoha společnostech různý, hodnoty se ale pohybují v rozmezí padesáti až sedmdesáti let (Stuart-Hamilton, 1999). V České republice se hranice odchodu do důchodu neustále zvyšuje. Podmínky pro přiznání starobního důchodu jsou dvě, jednak je to dosažení daného důchodového věku, který je pro každý ročník narození jiný a také záleží na pohlaví a u žen také na počtu vychovaných dětí (toto platí pouze pro ženy do roku 1977, u žen narozených po tomto roce už se na počet dětí nepřihlíží). Další podmínkou je potřebná doba pojištění neboli dostatečný počet odpracovaných let. Je zde také možnost požádat o předčasný odchod do důchodu. (Starobní důchody, 2015)

Většina gerontologů pro označení začátku stáří volí hodnoty mezi šedesáti a šedesáti pěti lety. Jiní badatelé dělí stáří na mladší stáří, které je vymezené roky 65 – 75, a pokročilé stáří, které představuje věk nad 75 let. Jiné rozdělení pracuje s kategoriemi třetího a čtvrtého věku. Do třetího věku spadají aktivní a nezávislí staří lidé, zatímco do čtvrtého věku patří lidé v období, kdy jsou při zajišťování základních potřeb odkázáni na pomoc druhých. Toto uspořádání si získalo jistou oblibu, protože z něj lidé necítí žádný pejorativní nádech. I přesto k němu ovšem existují jisté výhrady, neboť tyto termíny ve svém důsledku klasifikují starší lidi podle toho, kolik pomoci potřebují od druhých. (Stuart-Hamilton, 1999) Sociální periodizaci života můžeme tedy dělit do 4 velkých období neboli věků. Do **prvního**

věku se řadí období dětství a mládí. Je charakteristický růstem a vývojem, vzděláváním, profesní přípravou a získáváním zkušeností. Bývá označován také jako předproduktivní věk. Do **druhého věku** spadá období dospělosti. Je označován jako produktivní věk a člověk dosahuje vrcholu v biologické, sociální a pracovní produktivitě. **Třetí věk** bývá označován jako postproduktivní. Velmi často budí představu stáří jako poklesu zdatnosti a produktivity a nástupu odpočinku. To je ovšem velmi nebezpečné východisko, neboť vede k diskriminaci a podceňování schopností lidí. **Čtvrtý věk** označuje fázi závislosti na pomoci druhých. Toto označení je ovšem krajně nevhodné, protože budí dojem, že nesoběstačnost je zákonitým jevem, který nastupuje stejně samozřejmě, jako předchozí fáze. Toto paradigma je tedy v rozporu s konceptem úspěšného stárnutí a představou, že ve zdravém stáří zůstávají lidé až do pokročilého věku zcela samostatní bez závislosti na pomoci druhých. (Mühlpachr, 2009)

Pokud se zaměříme na definici samotného pojmu „senior“, můžeme v mnoha zdrojích narazit na poznatek, že tento termín byl používán pro osoby starší 60 let. Tato hranice se ovšem nyní stále častěji posouvá na věk 65 let. Toto označení se velmi často spojuje s rolí důchodce, ve skutečnosti ovšem označuje aktivnějšího a soběstačtějšího jedince, než je důchodce. Seniorský věk se dá dělit na tři skupiny – **mladí senioři** (65 – 74 let), **staří senioři** (75 – 84 let) a **velmi staří senioři** (85 a více let). Věk nad 90 let (v některých zdrojích se hovoří o hranici 85 let) se obvykle označuje jako dlouhověkost. Počet lidí, kteří dosáhnou hranici dlouhověkosti, se neustále zvyšuje. Je to dáno mimo jiné zvyšováním životní úrovně a pokroky v medicínské oblasti. V souvislosti s dlouhověkostí se hovoří i o maximální délce života. Ta je dána mimo jiné geneticky. Velkou roli při zvyšování naděje na dosažení extrémního věku hraje změkčování životních podmínek a již zmíněný medicínský pokrok. Díky těmto aspektům se dosud důkazy nepodložená maximální délka života odhaduje asi na 125 let. (Šerák, 2009; Mühlpachr, 2009)

1.3 Stárnoucí populace

„Jedním z globálních problémů lidstva je populační růst. V roce 1850 žila na Zemi asi 1 miliarda obyvatel, v roce 1930 2 miliardy, v současnosti 5,7 miliardy

a prognózy pro rok 2025 hovoří o více než 8 miliardách.“ (Mühlpachr, 2009, str. 30) Celkový počet 5,7 miliardy platil pro rok 2004, v současné době se uvádí, že nynější počet lidí je necelých 7,5 miliard (Worldometers, 2016). Dá se tedy předpokládat, že uvedené prognózy pro rok 2025 se budou s realitou rozcházet. Vývoj populace je napříč světovými regiony velmi nerovnoměrný. Přírůstek se očekává především v rozvojových zemích v jižní Asii, Africe a Latinské Americe, menší přírůstek se předpokládá ve východní Asii, kde se provádějí opatření ke korigování porodnosti. Naopak v hospodářsky vyspělých státech bude růst populace spíše stagnovat, případně klesat. Francouzský sociolog Landry hovoří o demografické revoluci, kterou způsobila změna reprodukčních zvyklostí. Podstatou této revoluce je pokles úmrtnosti neboli mortality, který postupně převáží pokles porodnosti neboli natality. Stav před touto demografickou revolucí je charakteristický vysokou porodností, početnými rodinami, ve kterých se mnoho členů nedožilo dospělosti, poměrně vysokou celkovou úmrtností a nízkou střední délkou života. Stav, který nastal po revoluci, je příznačný nízkou porodností, bezdětnými rodinami nebo rodinami pouze s jedním dítětem, nízkou úmrtností a dlouhou střední délkou života. Součástí demografické revoluce je stárnutí populace. (Mühlpachr, 2009)

Stárnutí populace je přirozený dlouhodobý civilizační proces. Tento proces je podmíněný setrvalým poklesem úmrtnosti, částečně s tím souvisejí změny reprodukčního chování a také rozsáhlejší změny společenského uspořádání. Stárnutí populace souvisí s věkovou strukturou společnosti, s podílem lidí různých věkových skupin, se základními demografickými procesy – zejména s úmrtností, porodností a migrací. Rozlišují se dva druhy stárnutí populace – relativní a absolutní. **Relativní stárnutí populace** vyznačuje úbytek mladé a zvláště pak dětské populace, pokles porodnosti, vysoká dětská úmrtnost, eventuálně vysoká emigrace mladých lidí. Do **absolutního stárnutí populace** se řadí pokles úmrtnosti ve středním věku, což má za následek, že se více lidí dožívá stáří. Dále pak pokles úmrtnosti ve vyšším věku, takže mnoho lidí žije ve stáří déle. A také zestárnutí neobvykle početných ročníků, například tzv. poválečných dětí. Jinými slovy, populační stárnutí může být způsobeno zejména dvěma rysy, které se obvykle uplatňují současně: prvním je relativní zpomalení přírůstku mladších věkových skupin. To je výsledkem poklesu úrovně plodnosti a porodnosti. Tento jev se nazývá „stárnutí v základně věkové

pyramidy“. Druhým rysem je zrychlení růstu počtu osob ve starším věku, což je výsledkem zestárnutí silných ročníků nebo také rychlejšího snižování měr úmrtnosti ve vyšším věku. Jinak také nazýváno „stárnutí ve vrcholu věkové pyramidy“. Zjednodušeně se dá říci, že stárnutí populace je komplex změn, které lze označit za pozitivní přechod od krátkověké společnosti k dlouhověké. S tímto souvisí změna periodizace lidského života a změna ve vymezování stáří. (Čeledová et al., 2014)

1.4 Demografická situace v ČR

V české společnosti je stárnutí populace také charakteristickým fenoménem. Rok od roku se zvyšuje podíl seniorů, klesá počet dětí a mládeže a roste průměrný věk. Je tomu tak ve většině vyspělých zemí. Vyhlídky do budoucna v českém prostředí i nadále očekávají nárůst podílu starších osob. Jedním z důvodů je vstup silné generace narozené po druhé světové válce právě do věkové skupiny 65 let a více. Pro českou společnost je typické střídání populačně silných a slabších generací. Výsledkem je tedy nepravidelnost a regresivnost věkové struktury. Při nízké hladině plodnosti a zlepšování úmrtnostních poměrů se zvyšuje zastoupení starších lidí v populaci a zároveň se snižuje počet dětí a mládeže. Stárnutí populace v České republice charakterizuje právě tato regresivní věková skladba. Tento jev mají za následek zejména dvě světové války, hospodářská krize a v neposlední řadě také změna životních poměrů po roce 1989. (Sak a Kolesárová, 2012)

Právě po roce 1990 došlo v důsledku změn v životním stylu k poklesu úhrnné míry plodnosti, a to na číslo 1,13 dítěte na jednu ženu, což je pod úrovní přirozené reprodukce obyvatelstva. Současně se v letech 1990 – 2010 díky zlepšení zdravotního stavu obyvatelstva zvýšila střední délka života (u mužů téměř o 7 let a u žen o 5 let). Budoucnost demografické situace v České republice se tak nese ve znamení nízké úrovně plodnosti a dalšího poklesu úmrtnosti. Výsledkem těchto jevů bude značná změna věkové struktury obyvatelstva. Dojde k ní v době, kdy se současná silná generace lidí ve věku okolo třiceti let dostane do důchodového věku. Tímto dojde ke značnému zvýšení počtu seniorů v populaci. (Čeledová et al., 2014) „*Projekce populačního vývoje v České republice předpokládají, že do roku 2050 se celkový počet obyvatel lehce sníží, děti mladších*

15 let ubude o více než o čtvrtinu, zatímco počet seniorů nad 65 let se zdvojnásobí, takže se přiblíží 30% obyvatelstva. Nejdramatičtější vývoj se předpokládá ve věkové skupině 80+, která se zvětší trojnásobně na téměř 10% populace. Lidí starších 85 let bude v polovině století žít v ČR asi 500 000, z nich kolem 200 000 ve věku nad 90 let.“ (Čeledová et al., 2014, str. 27) Právě tento vývoj společnosti by měl být důvodem k tomu, aby se se seniory počítalo a aby byli rovnocennými partnery v životech nás všech. Nelze je odepsat s tím, že „už mají to nejlepší za sebou“ a teď už jen budou dožívat v důchodu. Senioři samotní se často cítí být velmi aktivními členy společnosti a nechtějí jen sedět u televize, s novinami nebo pletením v ruce. Snaží se proniknout a porozumět dnešnímu modernímu světu a učí se věcem, které za jejich produktivního života nebyly, nebo s nimi nepřišli tolik do styku. Jednou z těchto věcí jsou právě moderní a komunikační technologie.

Existuje optimistický názor, že populační stárnutí je vlastně jedním z největších úspěchů lidstva. Je způsoben díky zásadnímu prodloužení lidského života. Zároveň s sebou ovšem nese zásadní změnu společnosti. Nárůst počtu seniorů způsobuje postupné přeměny ve všech oblastech života. Mnohá média spolu s politiky a ekonomy mají tendence prezentovat populační stárnutí jako negativní jev, který zvyšuje náklady na penzijní, zdravotní a sociální systémy v zemi. Senioři, stejně tak jako děti, jsou totiž ekonomicky neaktivní. Tyto myšlenky ovšem mohou zakrývat fakt, že jakýkoliv populační výkyv – ať už stárnutí, nebo růst – představuje z ekonomického hlediska problém. (Petrová Kafková, 2013)

1.5 Životní styl seniorů

Životní styl každého člověka se utváří a vyvíjí po celý život. Každá životní etapa je specifikována svými životními situacemi a sociálními pozicemi i rolami. Je to životní způsob daného jedince, věkové skupiny a generace. Jakákoliv životní fáze má svou určitou formu životního stylu, který odpovídá sociálnímu postavení, potřebám a zájmům jedince v dané životní etapě. Jak se člověk vyvíjí a prochází postupně všemi životními fázemi, mění se i jeho působení na utváření svého osobitého životního stylu. S nástupem stáří se životní styl výrazně proměňuje. Významným faktorem je nárůst svobody a volného času. Odchodem ze zaměstnání do důchodu se rozšíří rozsah volného času a také možnosti, jak s tímto časem

nakládat. Další typickou změnou v životě seniora je osvobození od zaměstnání, a to jak v pozitivním, tak v negativním smyslu. V každém případě se jedná o velkou změnu, životní předěl. Zaměstnání bylo po značnou část života seniora určujícím faktorem v celé řadě dimenzí. Ukončení zaměstnání a odchod do důchodu zasáhne výraznou měrou do sociálních jevů a procesů v životě jedince. Sociální pole každého seniora se tímto značně pozmění. Činnosti a aktivity, které souvisely s profesním postavením, se odchodem do důchodu stanou bezpředmětnými, již se v jeho sociálním poli nevyskytují. Toto může přinést seniorovi jistou úlevu a svobodu. Na druhou stranu však daného jedince také může zužovat pocit určité frustrace, izolovanosti a dojem zbytečnosti. S novou životní rolí se tak pojí zaplnění volného času a objevování nových stimulů, které výše uvedené pocity frustrace a zbytečnosti dokážou eliminovat. Podle výzkumů se může jednat například o společné utváření nové podoby životního stylu za pomoci manžela/manželky. Hovoří se o takzvané renesanci manželského soužití. Důležitou roli v životě seniorů pak hrají děti a vnoučata a v neposlední řadě také zvířata jako domácí mazlíčci. (Sak a Kolesárová, 2012) *„Odchod do důchodu je spojen s pozitivními i negativními hledisky. Na jednu stranu se lidé zbaví svých pracovních povinností, které pro některé mohou být stresové nebo fyzicky zatěžující, a získají více volného času, který mohou využít k realizaci svých zájmů, na něž dříve neměli čas. Na stranu druhou může být tento přechod spojen se ztrátou sociální pozice, kontaktu, pocitu pozitivní seberealizace, sebeúcty apod.“* (Bočková, Hastrmanová, Havrdová, 2011, str. 66)

Objem volného času, který na člověka, který se stal čerstvě důchodcem, působí, může být pro mnohé i stresující. Otázka: „A co teď budu dělat“ je jistě na denním pořádku všech, kteří se s touto novou životní etapou teprve seznamují. Někdo se na důchod těší, na odpočinek od všech pracovních úkolů a povinností, ale někdo z něj má trochu obavy. Než si člověk na novou životní situaci zvykne, chvíli to trvá a začátky nemusí být až tak jednoduché a pohodové. Existuje ovšem mnoho činností, kterým se senioři mohou ve svém volném čase věnovat. Můžeme rozlišovat dva druhy dělení činností a prvků, které jsou buď nedílnou součástí života prakticky všech jedinců, a prvků, které náleží pouze k určitým skupinám a jedincům. K první kategorii patří bezesporu sledování televize. To bývá pevnou a pravidelnou činností v současném životním stylu seniorů. Je to dáno tím, že se tato technologie postupně

rozvíjela souběžně s jejich životem a postupně se stala jeho nedílnou součástí. Svou oblíbenost si získala například tím, že pro sledování televizních programů neexistují téměř žádná zdravotní omezení. Právě tímto se dnešní generace seniorů odlišuje od té předchozí. Jako problém ovšem senioři vnímají kvalitu televizních programů. To se stalo důvodem, proč se začínají objevovat jedinci, kteří omezují sledování televize a s chutí se vrací k poslechu rozhlasu. (Sak a Kolesárová, 2012) „*Televize se objevila v první polovině padesátých let a rozvíjela se souběžně s životem této generace seniorů. Během života v mládí a ve středním věku se stále více stávala součástí jejich života. Od programu vysílaného několik hodin týdně se televize vyvinula k vysílání stovek stanic 24 hodin bez omezení hranic a jazyků. Obraz se proměnil ze zrnitého černobílého na dokonalý digitální barevný obraz ve vysokém rozlišení a změny stále nekončí, do domácností nyní přichází 3D vysílání.*“ (Sak a Kolesárová, 2012)

Od televize a rozhlasu se postupně dostáváme k informačním technologiím. K samotným moderním technologiím se v této práci ještě dostaneme. Nyní se ovšem zaměříme na tyto technologie v rámci životního stylu seniora. Práce na počítači a internet se na rozdíl od televize v životě seniora objevily až mnohem později. Dnešní mladší generace se s informačními technologiemi setkává už od útlého mládí, případně se s nimi učí pracovat už ve školách. Senioři se tyto technologie učili ovládat mimo vzdělávací systém v rámci individuálního zájmu. I přes tuto značnou nevýhodu ovšem generace seniorů tento úkol zvládla a počítač s internetem velmi rychle zařadila do svých aktivit (Sak a Kolesárová, 2012). „*Internet přinesl seniorům řadu dříve netušených možností a proměnil charakter stáří a jeho životní styl. Počítač a internet znamenají mezník mezi životem starých lidí před internetem a po něm.*“ (Sak a Kolesárová, 2012, str. 104)

Dalším prvkem v životním stylu seniorů jsou různé formy společenského vyžití. Dle výzkumu se senioři daleko víc těší z návštěv přátel a příbuzných, než mladší generace. Naopak návštěvy různých restauračních zařízení spolu s rostoucím věkem postupně ustupují. Je to dáno změnou ekonomické situace seniorů, ale také jim například již může vadit zakouřené prostředí, hluk, mnoho lidí, atd. Mnohem více tedy upřednostňují různé návštěvy v pohodlí a soukromí domova (Sak a Kolesárová, 2012). Ze své praxe vím, že i zde můžeme pozorovat výjimky,

a to především v návštěvě divadel a různých výstav. Jedná se o záležitost starších žen i mužů. Stále častěji můžeme pozorovat jednotlivce, ale i páry nebo skupinky čilých seniorů, kteří se vypraví do divadla a je na nich vidět radost a potěšení.

Nesmíme zapomenout na další charakteristickou činnost v životním stylu starších lidí, a to je pobyt v přírodě a turistika. Těchto aktivit se nevzdávají dokonce ani senioři nad sedmdesát let a starší. Může to být způsobeno tím, že se jedná o generaci, která své mládí strávila prakticky venku, různými hrami a ve středním věku se pak bavila trampováním a chatařením. Blízkost k přírodě má zkrátka v krvi a nechce se jí vzdát ani v pokročilém věku. Na rozdíl od mladší generace, která pobyt venku vyměnila za virtuální realitu u počítače a do přírody už si cestu tak snadno nenajde. (Sak a Kolesárová, 2012)

Trochu překvapivě se ze života seniorů pomalu vytrácí čtení knih. Existují samozřejmě výjimky, ale četba knih pomalu ustupuje před aktivitami na počítači. Také ruční práce už se netěší takové oblibě, jako tomu bylo kdysi. Různé ruční práce byly charakteristickým prvkem životního stylu starších žen, dnes tomu už tak není. Co se naopak těší velké oblibě, je telefonování. Tuto oblibu má jistě na svědomí to, že pomocí telefonu se lidé mohou jednoduše spojit se svými blízkými. Jak už bylo zmíněno výše, velkou oblibu si opět získává poslech rozhlasu. S rostoucím věkem se pak také posilují náboženské a duchovní aktivity. Toto vše je ovšem potřeba posuzovat i s přihlédnutím k faktorům, jako jsou zdravotní stav jedince, úroveň vzdělání a ekonomická situace. (Sak a Kolesárová, 2012)

1.6 Shrnutí

První kapitola seznamuje s charakteristickými znaky stáří a stárnutí. Stárnutí je proces, který je součástí života každého člověka. Přichází postupně, ale nenávratně. Každý člověk jej ale vnímá jinak. Ukazatelů, které by měly ohraničovat seniorský věk, je více. Jedná se o tzv. chronologický věk, který by se mohl zdát jako poměrně spolehlivý ukazatel, ale skutečnost je jiná. Neřekne o člověku nic víc, než jaký je jeho věk, hlubší charakteristiky nebere v potaz. Dalším běžně užívaným ukazatelem je sociální věk, který vyjadřuje jakési očekávání, jak se člověk bude vzhledem ke svému věku chovat.

V kapitole je také popsána demografická situace na území České republiky. Populace stárne, lidí v seniorském věku přibývá a počet narozených dětí klesá. Toto je charakteristickým fenoménem dnešní doby. Starší generace s sebou nese svůj vlastní osobitý životní styl, který se v mnoha věcech odlišuje od generací mladších, ale na druhou stranu se najdou i společné rysy. Životní styl každého jedince se utváří po celý život, je jakýmsi jeho odrazem. Odchodem do důchodového věku se v životě člověka mnoho věcí změní a ne každý se s větší mírou volného času umí bez problémů srovnat. Často dochází k depresím, k pocitům méněcennosti a nepotřebnosti. I přes to ale většina seniorů umí svůj čas využít efektivně, dále se vzdělávat a věnovat se věcem, které je baví a na které během svého produktivního života neměli dostatek času. Seniori jsou zkrátka podstatnou součástí společnosti a do budoucna se tento fakt bude stále prohlubovat. Je třeba to brát na vědomí a této generaci věnovat patřičnou pozornost a péči.

2 SENIOŘI V DNEŠNÍM SVĚTĚ

Dnešní moderní svět může být pro mnohé seniory jednou velkou neznámou a je logické, že z něj mají jisté obavy. Moderní doba ovšem přináší pro seniory nebývalé možnosti a umožňuje jim aktivní trávení volného času, rozvoj i další vzdělávání. V první části této kapitoly se práce věnuje vzdělávání seniorů a univerzitám třetího věku. Právě toto vzdělávání v pokročilém věku je jednou z věcí, kterou senioři využívají stále častěji a je velmi oblíbená. V další části kapitoly se práce zaměřuje na moderní komunikační technologie, jako je internet a mobilní telefony, v životě seniorů. Podle různých výzkumů je zřejmé, že tyto moderní technologie si našly místo v životě seniorů a ti se je poměrně rychle učí ovládat a využívat. Poslední část kapitoly je věnována postoji společnosti. Jak už bylo v práci jednou zmíněno, stáří bývá často vnímáno negativně a existují různé projevy averze až nenávisti ke starým lidem. Tomuto jevu se říká ageismus, který je v kapitole podrobně popsán.

2.1 Vzdělávání seniorů

„Vzdělávání dospělých představuje celoživotní proces, umožňující člověku „držet krok“ se změnami v oblasti ekonomického, kulturního, společenského a politického života.“ (Barták, 2008, str. 10) Vzděláváním seniorů se zabývá věda zvaná **gerontagogika**. Od gerontologie a andragogiky se vymezuje tím, že se jedná o celistvou nauku o stárnutí a stáří v tom nejjobecnějším hledisku. V současné době v sobě zahrnuje edukační činnosti, které se spojují se seniory. Konkrétně se jedná o **edukaci seniorů**, což je hlavním zájmem gerontagogiky; **preseniorskou edukaci**, která se zabývá zejména přípravou na stáří a **proseniorskou edukaci**, jejímž hlavním tématem je porozumění mezi generacemi a uznání stáří ve společnosti. Výše uvedené edukační činnosti se zaměřují na prevenci, odstranění a kompenzaci různých deficitů a jejich hlavním cílem je udržení tělesných i intelektuálních sil člověka. Hlavním tématem je také snaha o dosažení kvalitního a důstojného života seniorů. Každá vyspělá společnost by měla dbát na to, aby podporovala širokou nabídku vzdělávacích možností pro seniory. Dlouholeté výzkumy prokázaly, že i senioři mají dostatečně velký kapitál pro další vzdělávání a učení se novým věcem. Na rozdíl od tělesné výkonnosti, která stagnuje kolem 50. roku života, duševní výkonnost

neustále roste a vyvíjí se spolu s věkem. V České republice můžeme nalézt poměrně širokou nabídku různých institucí, spolků i nadací, které se zaměřují právě na tuto problematiku. Nejznámější z nich jsou pravděpodobně univerzity třetího věku. Jedná se o vzdělávací programy, které pořádají vysoké školy ve spolupráci s fakultami a které jsou určeny pro seniory. Díky zaštitění těchto aktivit vysokými školami je zaručena velmi vysoká úroveň přednášek a senioři tak mohou sbírat a rozšiřovat své poznatky ve svých individuálních zájmech. Dnešní nabídka studijních oborů je velmi široká. Téměř každá vysoká škola provozuje v této oblasti několik aktivit, které odpovídají jejímu zaměření a senioři tak mají pestrý výběr. Mimo vzdělávání a rozšiřování poznatků mají starší studenti také jedinečnou příležitost potkávat nové lidi, seznamovat se a vytvářet nová přátelství. (Šerák, 2009)

Základní myšlenkou zakladatelů univerzity třetího věku bylo vytvoření životního programu pro seniory, kterým se nestačilo spokojit pouze s koníčky a různými zájmovými aktivitami. Zakladatelem první univerzity třetího věku byl profesor lékařství Piere Vellas. Ten se později stal prezidentem Asociace univerzit třetího věku. Senioři se ke studiu v těchto institucích hlásili z různých důvodů – chtěli se dále vzdělávat buď v oboru, ve kterém pracovali ve svém produktivním životě, nebo naopak v jiném oboru, o který měli zájem. Byla to také příležitost pro ty, kteří kdysi studovat chtěli, ale z různých důvodů jim to nebylo umožněno. (Haškovcová, 2010) Univerzity třetího věku představují speciální část celoživotního vzdělávání. Poskytují seniorům vzdělávání na vysokoškolské úrovni. Tím se odlišují od dalších forem vzdělávání, které se také orientují na seniory. Vzdělávání v těchto programech má charakter osobnostního rozvoje a jde spíše o zájmové vzdělávání, nejedná se o klasickou profesní přípravu. Původně měly tyto univerzity seznámit seniory s vědeckými poznatky, prohloubit jejich sebepoznání, umožnit jim získat si nadhled a tím jim pomoci v přizpůsobení se a orientaci ve stále se měnícím prostředí. V posledních letech se důraz klade zejména na sociálně-psychologické aspekty. Cílem se stává vytvoření prostředí pro setkávání generací, možnost výměny zkušeností a aktivizace seniorů. Jak vyplývá z mnoha výzkumů, vzdělávací aktivity jsou považovány za jeden z nejpodstatnějších faktorů, jak udržet kvalitu života seniorů v postproduktivním věku. Vzdělávání přispívá k mobilizaci intelektuálních a kognitivních funkcí, k upevňování duševního i fyzického zdraví, posiluje

sebevědomí a tím zvyšuje spokojenost se životem. Senioři se tak cítí užiteční a mají novou náplň života. (Mühlpachr, 2009) „*Posláním univerzit třetího věku je zajištění práva a možností vzdělávání starších občanů, realizace jejich zájmových edukačních aktivit, udržení a zlepšení duševního i fyzického zdraví. Aktivity probíhají formou ucelených cyklů přednášek, osvětovou a populárně naučnou činností, diskusí a nabídkou sociálních a kulturních programů.*“ (Průcha a Veteška, 2012, str. 258)

Na podobných principech fungují i další organizace, jako například kluby aktivního stáří nebo kluby seniorů. Nabízejí méně formální, ovšem trvalejší vazby účastníků s důrazem na rozvíjení osobních zájmů a potřeb. Také univerzity volného času si získávají stále větší oblibu. Fungují pod záštitou různých kulturních domů nebo knihoven. Tyto programy jsou určeny pro všechny, kteří se zajímají o vzdělávání v různých oborech. Jedná se o mezigenerační projekt, jedinou podmínkou je dosažení plnoletosti. Přesto ovšem mezi zájemci převažují lidé v seniorském věku. Menší část návštěvníků tvoří studenti a ženy na mateřské dovolené. (Šerák, 2009)

2.2 Senioři a moderní komunikační technologie

Dá se říci, že mýtus o tom, že starší lidé neumějí používat počítač a internet, pomalu ztrácí na významu. Nejstarší generace využívá celou řadu možností a aktivit, které počítač s internetem poskytuje a díky tomu se jí podařilo překonat generační propast. Počítačová gramotnost seniorů se stále zvyšuje, stejně jako schopnost orientace na internetu. Velký podíl starších lidí začlenil počítač a internet do svého životního stylu. Dynamika komputelizace se dokonce začala orientovat právě na tuto generaci. Důvodem je, že mladší a střední generace už v této sféře dosáhly svého maxima, informačními technologiemi jsou doslova přesyceny. Možnosti internetu jsou beze sporu přínosem pro všechny jedince napříč všemi generacemi. Každá generace pomocí internetu vyhledává informace, které jsou pro ni typické a které potřebuje nejvíce. Senioři vyzdvihují možnost vyhledávat na internetu informace o světě, společnosti i dalším vzdělávání. Velký význam má také možnost komunikace přes virtuální síť. Právě elektronická pošta a e-mailová komunikace tvoří největší podíl činnosti seniorů na internetu. Neméně oblíbené je i telefonování pomocí internetu a chatování. Senioři stále častěji využívají kyberprostor i pro komunikaci s různými úřady. Velké oblibě se také těší možnost vyhledávání elektronických verzí tištěných

časopisů a novin. O faktu, že se senioři internet nebojí využívat, naopak se s ním velmi rychle naučili zacházet, svědčí i to, že využívají možnosti, které se objevily teprve v nedávné době. Příkladem je například nakupování přes internet a internetové bankovníctví. To usnadňuje život zejména starším lidem, kteří mají nějaký pohybový handicap. Je už jen velmi málo seniorů, kteří počítač a internet nepoužívají. Stále zde ovšem figuruje určitá část starší generace, která není počítačově gramotná a počítači se vyhýbá. Nejčastějším důvodem je nezájem o využívání moderních technologií, nedostatek informací a znalostí, anebo také to, že se daní lidé s těmito technologiemi nenaučili pracovat. Všeobecně se dá říci, že nové technologie mění kvalitu života, a to většinou v pozitivním slova smyslu a řada seniorů si to uvědomuje. (Sak a Kolesárová, 2012) Dělení seniorů na ty, kteří počítač s internetem vůbec nepoužívají, nebo na druhé straně na ty, kteří jej používají denně, může být zavádějící. Můžeme rozlišovat i seniory, kteří se nacházejí někde mezi těmito dvěma vymezeními. Tito starší lidé používají počítač zejména při zpracování textu na počítači, udržování kontaktu svými blízkými a také se sami učí na počítači pracovat, postupně se vzdělávají. Nedá se o nich tedy říci, že jsou to absolutní laici, ale na druhou stranu nejsou ani běžnými uživateli internetu. (Selwyn, 2004)

„Míra využívání sociálních sítí mezi padesátiletými a staršími uživateli internetu se za uplynulý rok téměř zdvojnásobila...“ (Čeledová et al., 2014, str. 161). Sociální sítě zažívají velký rozmach a získávají si velkou oblibu ve všech věkových skupinách. Zvláště někteří uživatelé ze starší generace projevili nebývalý zájem o tyto nové prostředky v informačních sítích. Upřednostňovaným způsobem komunikace mezi příbuznými a přáteli zůstává pro starší generaci i nadále e-mail, ale řada uživatelů k těmto účelům využívá právě sociální sítě. Využívají tak všech možností, které tyto platformy nabízí, jako je sdílení odkazů, fotografií, videí a aktualizování statusu. Velkou výhodou je určitá provázanost, kterou sociální sítě umožňují. Děti a vnoučata seniorů na sociálních sítích sdílejí řadu aspektů ze svého života a prarodiče tam mohou sledovat, co se v jejich životech odehrává, ačkoliv jsou třeba stovky kilometrů daleko. (Čeledová et al., 2014)

Dalším významným komunikačním nástrojem je mobilní telefon, který také hraje v životě seniorů podstatnou roli. Počet seniorů, kteří mobilní telefon běžně používají, rychle roste. Naopak spíše existují už pouze výjimky, které používání mobilního

telefonu odmítají. Každopádně je to pro starší generaci stále nový aspekt, na rozdíl od mladší generace, která s informačními technologiemi přichází do styku dnes a denně. V provedeném výzkumu se ukazují jisté podobnosti, které se objevují v obou těchto věkových skupinách. Na druhou stranu jsou patrné i odlišnosti, které se projevují v každodenním životě obou věkových skupin. Podle provedeného výzkumu mladí lidé oceňují zejména možnost snadné a rychle dostupné komunikace, kterou jim mobilní telefony umožňují. Starší generace naopak ocenila mobilní telefon jako nástroj ke zvýšení jejich bezpečnosti. Z výzkumu ovšem také vyplynulo, že pro seniory není běžné mít mobilní telefon stále při sobě a být tak neustále k zastižení, jak je tomu běžně u mladší generace. Senioři u sebe naopak mobilní telefon nosí jen při zvláštních příležitostech. Mnohým seniorům také nevyhovuje, že by měli telefonovat a diskutovat o svých osobních záležitostech někde na veřejnosti a ne v soukromí domova. Naopak díky textovým zprávám mohou být senioři stále v kontaktu se svými blízkými. Kromě komunikace je mobilní telefon také zdrojem zábavy. (Oksman, 2006) Mobilní telefony patří k nejpoužívanějším zařízením ze všech moderních informačních a komunikačních technologií. Jejich popularita neustále roste. V roce 2005 mobilní telefon nepoužívala celá čtvrtina populace, o deset let později už jsou to pouhá tři procenta. V dnešní době mobil vlastní téměř všechny osoby ve věku 16 až 54 let, až ve vyšších věkových skupinách se objevují jednotlivci, kteří se používání mobilního telefonu stále brání a nechtějí ho používat. I přes těchto pár výjimek se ovšem podíl seniorů nad 65 let, kteří mobilní telefon používají, blíží až k 90% z celkového počtu. Přitom v roce 2005 ho používala slabá třetina této populace. (Využívání informačních a komunikačních technologií, 2015) Informační gramotnost je klíčovým prvkem, který pomáhá udržovat krok se světem, který se velmi rychle mění. Nízká informační gramotnost není ovšem problémem pouze starší generace. Mnoho informačních nástrojů jde kupředu takovým způsobem, že s nimi nestačí držet krok ani řada profesionálů. Ve virtuálním světě se objevuje mnoho rizik a nástrah. Na obvyklá rizika, která se vyskytují v reálném životě, v rodině většinou upozorňují členové starší generace, předávají tak své zkušenosti těm mladším. Na rizika ve virtuálním světě ovšem v dnešní době nemá kdo upozornit, protože mladá generace si případná možná rizika vůbec neuvědomuje a generace jejich rodičů a prarodičů často nemá ani tušení, jaká rizika se mohou

v kybersféře vyskytovat. To má za následek, že jednoduché tipy a rady, jak se bránit rizikům ve virtuálním světě, nejsou moc rozšířené. Existují sice doporučení, jak se chránit před virtuálními viry a dalšími riziky, povědomí o tomto problému je ovšem v populaci stále poměrně nízké. Proto je potřeba na tyto rizika upozorňovat již v rámci formálního institucionálního vzdělávacího prostředí takovým způsobem, aby si je studenti osvojili a naučili se v nich orientovat. Mladí lidé také zároveň nepředstavují cílovou skupinu zejména pro finančně motivovanou kriminalitu, na rozdíl od seniorů, kteří často disponují úsporami na stáří a stávají se tak snadným cílem. Problematikou internetové kriminality se zabývají výroční zprávy *Internet Crime Complaint Center*. Tyto zprávy poskytují speciální náhled na danou problematiku z pohledu citlivosti daných populačních skupin podle věku i pohlaví a zaměřují se na aktuální i nově se rozvíjející rizika ve virtuálním světě. (Čeledová et al., 2014)

Informační společnost se neustále rozvíjí a poskytuje neomezené možnosti. Zároveň je však zdrojem velkých překážek, se kterými se potýkají obzvláště senioři, kteří se s nimi jen těžko vyrovnávají. Senioři se mohou cítit znevýhodnění nebo odstrčení od společenského dění, protože se mnoho informací přemísťuje na internet, převládá elektronizace služeb a neustálý vývoj médií. Proto politiky v evropských státech postupně rozvíjejí různé koncepce a programy na podporu seniorů a jejich orientace v informačních technologiích. Vzniká mnoho projektů, které se soustředí na začlenění seniorů do informační společnosti. (Kamrádková, 2011)

2.3 Senioři a internet

Pokud se jedná přímo o vztah seniorů k internetu, existuje zde několik mylných tvrzení, které zásadně ovlivňují postoj seniorů k online světu. Prvním z nich je domněnka, že **internet je pouze pro mladé**. Tento výrok senioři používají velmi často. Důvody jsou následující - senioři si myslí, že práce s internetem je velmi náročná a složitá, nemají dostatečné informace o tom, jak moc by pro ně internet mohl být přínosný a také u nich panují obavy a strach z nového a nepoznaného. Někdy je to kombinace všech těchto faktorů dohromady. Pravdou zůstává, že s internetem se může naučit každý, klíčový je zde ovšem zájem o nové věci a také vhodný učitel, který seniory trpělivě zasvětil do světa internetu. Internet je plný

informací, rad a zkušeností, které senioři mohou využít ve svém běžném životě, při práci i odpočinku. Další mylnou domněnku představuje tvrzení, že **internet je složitý systém, který by senior nepochopil**. Zde velmi důležitou roli hraje rádce a učitel, který seniora zasvěcuje do tajů internetu. Často používá zkratky a výrazy, kterým senior nerozumí a mluví počítačovým jazykem, který senior nezná a nechápe. Pak je jasné, že senior mnoha věcem nerozumí a odradí ho to. Osoba učitele je tedy v tomto případě velmi důležitá a hraje podstatnou roli. Pokud má rádce dostatek trpělivosti a předává seniorovi informace tak, aby jim rozuměl a orientoval se v nich, je zvládnutí práce s internetem záležitostí několika málo dnů. Dalším mylným tvrzením se může stát domněnka, že **internet je drahá záležitost**, kterou si senior nemůže dovolit. Pořízení počítače s připojením k internetu se může jevit jako složitá a drahá záležitost. Ve skutečnosti ale využívání internetu není měsíčně nákladnější, než jakýkoliv jiný koníček. (Katolický, 2001).

Internet umožňuje sledování života ve společnosti i například dění v oboru, ve kterém byl senior dříve aktivní ve svém zaměstnání. Různé informace o zdraví, kultuře, cestování, vzdělávání seniorů, sociální péči a tisíce dalších informací lze nalézt v nepřehledném množství odkazů na internetu. Co konkrétně může internet seniorům nabídnout? Denní tisk – v internetovém prostředí se nachází několik titulů denního tisku jak v aktuálním vydání, tak je možnost vyhledat i starší vydání v archivu. Časopisy – odborné i zábavné. Zpravodajské stránky a sport – zde se nacházejí nejnovější informace z domova, ze světa, ze sportu, kultury, ekonomiky nebo politického dění. Informace o důchodech speciálně pro tuto cílovou skupinu – vše na jednom místě a bez zbytečné ztráty času. Informace týkající se zdraví – na internetu je pestrá nabídka informací ohledně zdraví, léků i potravinových doplňků. Senior si díky internetu může v pohodlí svého domova zjistit vše potřebné, vše co ho zajímá a také vše, co by mu mohlo být nějakým způsobem užitečné. Velkou výhodou je fakt, že internet má senior doma stále při ruce, nemusí za informacemi nikam cestovat. To je velkým přínosem zejména pro lidi s pohybovým onemocněním. (Katolický, 2001)

2.4 Postoj společnosti

Stále častěji se v poslední době setkáváme s jistým nepřátelským postojem vůči starým lidem. Senioři jsou snadným cílem a slouží k vybití agresivity i vlastních frustrací mnoha lidí. Tomuto jevu se říká **ageismus**. (Haškovcová, 2012) „*Ageismus označuje pestré projevy averze vůči starým lidem a všemu, co stárí připomíná.*“ (Haškovcová, 2012, str. 48). Pojem ageismus se v sociálně-politické praxi vyskytuje již téměř čtyřicet let, poprvé se tento termín objevil v USA koncem šedesátých let dvacátého století. Jedná se o proces systematických stereotypů a diskriminaci lidí pro jejich věk, podobně jako se například rasismus váže k barvě pleti a sexismus k pohlaví. Senioři se často považují za senilní osoby, jejichž myšlení a způsoby jsou již zkostnatělé a staromódní. Tento jev podporuje mladší generace v tom, že starší generaci vnímá odlišně a to jí brání v pochopení a v empatii k této generaci. Projevy ageismu jsou velmi široké a objevují se jak na individuální, tak i na institucionální úrovni. Jedná se například o různé stereotypy a mýty, otevřené opovržení až averzi, vyhýbání se kontaktu se starými lidmi, různé diskriminační praktiky v zaměstnání, bydlení a ve službách všeho druhu, ale také například různé kreslené komiksy a vtipy. Jedním z projevů tohoto jevu je věková diskriminace, což je negativní zacházení se členy určité věkové skupiny. (Vidovičová, 2008) Tato diskriminace se týká již žen nad 50 let a mužů nad 55 let, zejména pokud hledají zaměstnání. Nejvíce však tuto diskriminaci vnímají právě senioři. Sami moc dobře vědí, že jim pomalu ubývají síly, neobsáhnou tolik práce jako jejich mladší kolegové a hůře se učí novým věcem a inovacím. I přesto ovšem mají stále své uplatnění, které je podpořeno řadou celoživotních zkušeností a snaživostí. Pro podporu starých lidí, kteří mají ještě chuť zapojovat se do pracovního procesu, vznikají stále nové projekty, které mají společnou snahu o rovné příležitosti pro všechny. Všechny tyto projekty bojují proti sociální exkluzi, což je vyloučení jednotlivce nebo skupiny občanů z aktivit většinové společnosti. Senioři jsou velmi často odloučeni od mladších generací, které se v dnešním moderním světě orientují celkem snadno. Na starší lidi pak nahlíží s nezájmem, až s despektem. Tento jev vychází zejména z rozšířeného postoje, že mladší generace musí pracovat a živit tu starší, která je již v důchodu. Většina seniorů toto vyloučení ze společnosti špatně snáší, a proto je potřeba pracovat na sociální inkluzi, což je začlenění nějakým způsobem

znevýhodněných osob zpět do společnosti. Hlavním předpokladem pro úspěšnou inkluzi je tolerance, porozumění a přijímání mezigeneračních rozdílů v životním stylu obou generací. (Haškovcová, 2012)

Přístup společnosti ke stáří má dva aspekty. První zohledňuje potřeby a zájmy seniorů, jejichž počet se neustále zvyšuje. Řeší otázky kvality a smysluplnosti jejich života a také jeho zabezpečení. Druhý aspekt v sobě zahrnuje sociální a ekonomické důsledky, které s sebou nese stárnutí populace. Opatření, která by společnost vůči seniorům měla podnikat, by měla být komplexní, individuálně zacílené, měla by mít řád a zaměřovat se na potřeby a přání samotných seniorů. Z těchto opatření vycházejí mezinárodní priority. Mezi ně patří důsledná integrace seniorů do společnosti, mezigenerační tolerance, která se snaží o eliminaci ageismu a věkové diskriminace, důraz na kvalitu života ve stáří, maximální účelnost všech forem péče a služeb a v neposlední řadě také pomoc rozvojovým zemím ve zvládnání očekávaného rychlého přibývání seniorů. (Mühlpachr, 2009)

2.5 Shrnutí

Senioři v dnešním moderním světě mohou trochu tápat a ztrácet se. Vývoj všech moderních technologií jde rychlým tempem dopředu a tato generace nemusí mít dostatečný přehled a potřebnou přizpůsobivost k tomu, aby se neustále orientovala ve všech novinkách. I přesto se senioři snaží vzdělávat a využívají k tomu instituce k tomu určené. Univerzity třetího věku jsou velmi populární a navštěvuje je čím dál více lidí. Nabízejí nepřehledné množství studijních programů a senioři tak mohou studovat obory, které je baví, nebo kterým se věnovali za svého produktivního života a mohou si tak rozšiřovat své vědomosti.

S tímto fenoménem jde ruku v ruce využívání moderních komunikačních technologií. Mýtus o tom, že nejstarší generace je těmito aktivitami nepolíbena, už pomalu ztrácí na významu a čím dál více seniorů nachází zalíbení v počítačích, internetu a dalších podobných technologiích. Informační gramotnost stále roste ve všech generacích a senioři nejsou výjimkou. Překonávají mnohé nástrahy a mylná tvrzení a díky připojení k internetu mohou být ve spojení se svými blízkými, rodinou i s okolním světem z pohodlí svého domova.

Bohužel se tato generace stále potýká s negativním postojem společnosti. Tomuto jevu se říká ageismus a má mnoho podob. Je potřeba si ovšem uvědomit, že stárí jednou čeká každého a je potřeba spíše poukazovat na pozitivní stránky stárnutí, než neustále připomínat a vyzdvihoval negativní. Inkluze je velmi důležitá a užitečná, může pomoci změnit přístup veřejnosti ke starým lidem.

3 MODERNÍ KOMUNIKAČNÍ TECHNOLOGIE V ŽIVOTĚ LIDÍ

Moderní komunikační technologie zaujímají v životě lidí čím dál podstatnější místo. Následující kapitola se bude věnovat vlivu, který tyto technologie na lidi mají. Spolu s vývojem přichází i změna lidí samotných, ti se musí přizpůsobovat stále rostoucím nárokům a novým technologiím. To s sebou přináší určitá rizika a úskalí. Vliv moderních technologií je čím dál silnější a mnoho lidí může mít problémy se zvládnutím narůstajících nároků na mozek a mentální kapacitu. Neméně důležité je i riziko různých závislostí, které se u lidí objevují čím dál častěji. Závislost na tom být neustále online a k zastížení je nebezpečná a stále více rozšířená. Spitzer ve své knize uvádí, že to, co lidé dříve běžně prováděli jednoduše pomocí svého rozumu, za ně nyní obstarávají počítače, chytré telefony, různé organizéry a navigace. To s sebou přináší určité nebezpečí. (Spitzer, 2014)

3.1 Vliv moderních technologií na lidi

Celou společnost v dnešní době nejvíce transformují informační a komunikační technologie. Proniknutí těchto technologií do běžného života se událo ve velmi krátké době. (Sak a Kolesárová, 2012) Digitální média, jako například počítače, chytré telefony a v neposlední řadě i televize, mění život lidí a celé společnosti. Podle provedené studie mladiství ve Spojených státech amerických věnují digitálním technologiím více času než spánku. (Spitzer, 2014)

Společnost na počátku 21. století je charakteristická vývojem elektronických médií. Tyto média se v životě celé společnosti objevují čím dál častěji a zaujímají významné místo v životě každého jednotlivce. Představují nezanedbatelný zdroj informací, umožňují sledování tuzemského i světového dění, staly se pracovním nástrojem i prostředkem trávení volného času. Tyto technologie mohou lidem velmi ulehčit práci a v mnoha věcech pomoci, ale mohou také ovlivňovat lidské jednání a manipulovat lidské myšlení. S rozvojem těchto médií roste i jejich podíl na utváření životního stylu každého člověka. Ovlivňují utváření hodnotového žebříčku i celkovou osobnost člověka. (Jursová, 2010)

Díky rozvoji technologií dochází k postupné komputerizaci společnosti. Osobní počítače, internet a mobilní telefony se propojují s dalšími médii – televizí a rozhlasem, tímto spojením vznikají multifunkční přístroje. Prostřednictvím

počítače dnes můžeme uskutečňovat hovory, poslouchat rozhlas, sledovat televizi a díky mobilnímu telefonu můžeme fotit, natáčet různé záběry a připojit se k internetu. Díky těmto spojením se společnost digitalizovala a dostala nový rozměr, tzv. **infosféru**. (Sak a Kolesárová, 2012) „*Infosféra (informační sféra) je síť vytvořená připojenými počítači, médii, technologiemi a informacemi všech forem (texty, video, zvuk, hypertext, multimédia atd.), tedy globální strukturovaný systém informací.*“ (Jursová, 2010) V souvislosti s vývojem dnešní doby by se mohlo hovořit o jakémisi „Googlovském fenoménu“. Internetový vyhledávač Google najde tisíce i miliony odkazů na hledané heslo a to během okamžiku. A díky dostupnosti chytrých telefonů, tabletů a notebooku, které dnes vlastní téměř každý, od malých dětí až po seniory, mohou lidé prakticky kdykoliv a kdekoliv hledat informace, které právě potřebují. Internetový vyhledávač Google najde prakticky všechno. Je to určitě výhoda například při studiu, při práci i při každodenním životě. Vystává zde ovšem obava, aby lidé za chvíli nehledali i úplné banality, jako například kolik je dvě plus dvě, či kolik prstů mají na nohou. Snadná dostupnost a jednoduchost vyhledávání má své klady i úskalí. Každý člověk by si měl udržovat jakýsi vědomostní kredit, který bude postupně a soustavně navyšovat tím, co se naučí a co dostane do svého povědomí. Pokud ovšem na toto rezignuje s tím, že si v dnešní době přece vše může najít na internetu, je to podle mého názoru cesta do hloupého a nevědomostního světa.

Moderní technologie významně změnily pohled na svět i samotné chování lidí. Paradoxem ovšem je, že ačkoliv má lidstvo téměř neomezené možnosti, jak poznávat a potkávat nové lidi a komunikace je snadnější než kdy dřív, lze pozorovat, že lidé jsou spíše odtažití a více uzavření, než tomu bylo v dobách minulých ještě před nástupem moderních komunikačních technologií. Dnešní moderní doba je velmi hektická, uspěchaná a mnoho lidí má tendenci se spíš uzavírat do sebe. Dalším úskalím nadměrného užívání moderních komunikačních technologií je fakt, že žáci ve školách čím dál častěji nejsou schopni samostatného souvislého projevu. Podle všech poznatků je to následkem přílišného využívání zejména textových zpráv, při kterých se neužívá didaktika a člověk se snaží vměstnat co nejvíce informací do omezeného počtu znaků. A studenti pak mívají s vyjadřováním a projevem problémy. (Pikous, 2012)

Dalším neméně důležitým námětem k přemýšlení je fakt, že díky masivnímu využívání e-mailu, sociálních sítí a různých internetových komunikačních přístrojů jsou lidé neustále online. Mobilní telefony bez ustání komunikují se základní stanicí operátora a neustále udávají polohu člověka. Každá zpráva, telefonát nebo e-mail může být kdykoliv s použitím patřičných technologií vyslechnuta nebo přečtena, čím dál větší počet kamer na křižovatkách a na veřejných prostranstvích sleduje lidi na každém kroku a iluze anonymity se tak otřásá v základech. (Pikous, 2012)

3.2 Úskalí sociálních sítí

Sociální sítě v životě lidí zaujaly velmi významné postavení. Mnozí už si život bez těchto platforem nedokážou ani představit. Umožňují propojení s blízkými a s přáteli, sdílení fotek, příběhů a myšlenek, sdružují lidi a uspokojují tak základní potřebu člověka – kontakt s blízkými a se světem. Běžně v kavárnách sedí jednotlivci i skupinky lidí, které místo vzájemné komunikace hledí do svých telefonů a sledují, co je nového na síti. Rozvoj těchto komunikačních sítí je obrovský. Ještě před pár lety měly tyto sítě pouze kolem deseti až sto tisíci členů. Nynější celosvětové sítě se mohou pyšnit až stamiliony členů a denně přibývají další. Co stojí za tak obrovskou popularitou těchto komunikačních modelů? Především jde o anonymitu. Počítač s připojením k internetu představuje velmi silný nástroj anonymity. Nikdo neví, kdo je kdo a to pro mnohé jedince znamená pocit uvolnění a také domnění, že se mohou chovat jakkoliv, nikdo je přeci nemůže vyhledat a potrestat. Anonymita umožněná těmito médii jde ruku v ruce s mobbingem, neboli opakovaným obtěžováním, nátlakem a šikanou. Kyberšikana není ojedinělý jev a stává se poměrně velkým problémem. A to i navzdory tomu, že tento jev existuje teprve asi jen 10 let. Anonymita internetu je zkrátka velké lákadlo a umožňuje lidem chovat se jinak, způsobuje nižší sebeovládání a zároveň umožňuje být tím, kým bychom před ostatními chtěli být, ale v reálném životě to z různých důvodů nedokážeme. (Spitzer, 2014)

Velmi záleží na tom, jakými způsoby každý člověk získal své tzv. sociální kompetence. Pokud své kompetence získal obvyklým způsobem v reálném životě tváří v tvář, tak tomu by tyto sítě neměly výrazným způsobem ublížit. Má osvojené základní formy chování, dokáže se ovládat a sebereflexe mu nedělá problém.

Takovýto jedinec potom sociální média bude používat stejně, jako například e-mail nebo telefon. Oproti tomu jedinec, který prozatím neměl moc příležitostí svůj sociální život vybudovat v reálu a nemá úplně vyvinuté sociální chování, může na sociální síti získat nevhodné návyky a poté zaostávat za žádoucím stavem. Většinu kontaktů a přátel si vytvořil tzv. online, žije virtuální realitou a v reálném životě potom může mít určité problémy. Dle výzkumů se určité části mozku u těchto jedinců nevyvíjejí standardním způsobem. Důsledky se ukážou teprve časem, ale měl by to být jasný varovný signál, aby se lidé zamysleli nad působením sociálních sítí na člověka a zejména na děti. (Spitzer, 2014)

S rozvojem internetu je v dnešní době možné komunikovat s přáteli po celém světě. Dojem osobního kontaktu ještě více umocňuje použití webkamery nebo možnost zapojit do diskuze více lidí. Aniž by lidé museli opustit svůj domov, mohou se setkávat a bavit se s mnoha známými a přáteli, nakupovat, komunikovat i pracovat. Tyto moderní formy komunikace jsou mladým lidem čím dál bližší a oni je velmi rádi upřednostňují před běžnými formami komunikace. Na sociální síti člověk umísťuje informace, které sám uzná za vhodné a jejich pravdivost vždy záleží na každém člověku zvlášť. Na svůj profil dává fotografie, které jsou kolikrát upravené a příkrášené. Velkým úskalím těchto sítí je fakt, že pokud člověk není v přímém kontaktu s ostatními, má pocit, že může říkat a psát cokoliv. A to vše je ještě podpořené širokou škálou emotikonů, symbolů a zkratk, které pomáhají vyjádřit pocity a postoje. Český jazyk je často deformován a přetvářen tak, aby komunikace byla co nejrychlejší. Což by mohl být do budoucna značný problém. (Pikous, 2012)

3.3 Shrnutí

Vývoj moderních technologií jde neustále dopředu a to má nezanedbatelný vliv na celou populaci. Lidé si dnešní život bez počítače s připojením k internetu, bez mobilních telefonů a dalších vymožeností moderní doby, nedokážou ani představit a asi ani nechtějí. Znamená to pro ně pokrok. Jenže i tyto technologie s sebou přináší určitá rizika a úskalí. Moderní technologie mění pohled na svět i chování lidí. Každý chce být neustále k zastížení a nepřetržitě online. To nevyhnutelně vede ke značné ztrátě soukromí. Každý o sobě sdílí pomalu vše na sociálních sítích a neuvědomuje

si, že tento obsah může zobrazit prakticky kdokoliv z celého světa. Ke zneužití těchto dat už je pak jen malý krůček. Hackeři jsou v dnešní době velmi rozšíření a nezastaví se před ničím, dokážou se nabourat do soukromí prakticky kohokoliv.

Dalším úskalím může být i fakt, že díky těmto technologiím se vše podstatně usnadňuje. Studium, vzdělávání, práce – to vše je na dosah jednoho kliknutí. Je to jistě velká výhoda oproti minulým generacím, které tuto možnost neměly. Na druhou stranu se zde objevuje úskalí, že právě tato snadná dostupnost může být až kontraproduktivní. Když si lidé vše bez problému a během chvilky vyhledají na internetu, co jim pak zůstane v hlavě? Jako u všeho zde tedy platí, že vše se má používat s mírou a hlavně používat selský rozum.

4 METODOLOGIE

V teoretické části byly zpracovány pojmy jako stáří a stárnutí, senior, ageismus, vzdělávání, moderní komunikační technologie a jejich vliv na lidi. V metodologické části se práce zaměří na samotný výzkum a sběr dat. V úvodu této kapitoly připomenu hlavní výzkumný cíl a související dílčí cíle, popíši výzkumné metody a techniky, zpracování a sběr dat a charakterizují respondenty. V další části bude následovat samotná interpretace dat a výsledky výzkumu.

Sběr dat proběhl ve dvou domovech seniorů v Pardubickém kraji a dotazníky byly rozdány i seniorům žijícím v domácnosti. Ve vybraných domovech seniorů byl sběr dat uskutečňován i s přítomností sociálních pracovníků, kteří v daném zařízení pracují tak, aby byla eliminována možnost obav a strachu seniorů z cizích lidí. Vzorek respondentů žijících v domácnostech tvořily osoby z mého okolí, které splňovaly podmínku věku 65 let a více. Cílová skupina má svá určitá specifika, která se při výzkumu musela zohlednit a to i vzhledem k tématu výzkumu. Seniori jsou často nedůvěřiví a bojí se cizích lidí. Potřebám cílové skupiny byl dotazník přizpůsoben tak, aby byl srozumitelný, jasný a přehledný.

Vzhledem k tomu, že jsem chtěla dané téma zkoumat více do hloubky a zajímal mě celistvý názor seniorů, rozhodla jsem se zkombinovat kvantitativní a kvalitativní výzkum. Většinu informací jsem získala pomocí kvantitativního šetření. V dotazníkovém šetření jsem se zaměřila na sběr dat ohledně využívání moderních komunikačních technologií. Zda seniori s těmito technologiemi pracují, pokud ano, tak v jaké míře. Zda využívají mobilní telefon a počítač s internetovým připojením. Toto šetření pak bylo výchozím bodem pro druhou část výzkumu – polostrukturované rozhovory. Rozhovory měly za úkol zmapovat postoj seniorů k těmto moderním technologiím a také jejich pohled na dnešní moderní svět. Pomocí dotazníků jsem vytipovala respondenty, kteří byli vhodní pro kvalitativní šetření. Vybraní respondenti byli rozděleni do dvou skupin. První skupinu tvořili jedinci, kteří s danými technologiemi pracují téměř každý den, orientují se v nich a jsou součástí jejich života. Druhou skupinu tvořili respondenti, kteří naopak s těmito technologiemi nepracují, neznají je anebo s nimi z nějakého důvodu pracovat odmítají.

4.1 Hlavní cíl výzkumu a dílčí cíle

Hlavním výzkumným cílem této práce je zjistit, zda senioři s moderními komunikačními technologiemi pracují a pokud ano, tak v jakém rozsahu. V rámci výzkumu se práce zaměřila zejména na mobilní telefony a na počítač s připojením k internetu. K hlavnímu cíli se následně váží následující dílčí cíle:

DC1: Zjistit, zda senioři používají tlačítkový nebo dotykový mobilní telefon, k čemu nejčastěji mobilní telefon využívají a co je pro ně při jeho používání nejpodstatnější.

Hypotéza: V roce 2015 dle statistik Českého statistického úřadu používalo mobilní telefon 88,5% z celkového počtu všech jednotlivců v dané socio-demografické skupině (viz příloha č. 1). Vzhledem k tomu, že výzkum byl proveden v Pardubickém kraji spíše na vesnici a ve dvou domovech seniorů, předpokládám, že míra používání mobilního telefonu bude nižší, než jak je statisticky doloženo Českým statistickým úřadem. Vzhledem ke specifickým cílové skupiny a také široké nabídce mobilních telefonů pro seniory na českém trhu je předpoklad, že většina respondentů bude používat telefon tlačítkový.

DC2: Zjistit, zda se senioři setkali s pojmem internet a zda ve svém běžném životě používají počítač s připojením k internetu a k čemu všemu jej používají.

Hypotéza: Podle statistik Českého statistického úřadu v roce 2015 nikdy nepoužilo internet 56,8% z celkového počtu jedinců v dané socio-demografické skupině. Oproti tomu 28,4% z celkového počtu jedinců v dané skupině používá internet pravidelně – alespoň jednou týdně (viz příloha č. 2). Vzhledem k oslovení respondentů v domovech seniorů a také na vesnici v Pardubickém kraji předpokládám, že míra využívání moderních komunikačních technologií bude nižší, než jak je statisticky doloženo ve statistikách. Naopak předpokládám, že procento lidí, kteří internet nikdy nevyužili, bude vyšší, než je statisticky doloženo.

DC3: Zjistit, zda senioři v minulosti absolvovali nějaký počítačový kurz a zda by případně o tuto možnost měli zájem, kdyby se jim naskytla.

Hypotéza: Podle provedeného předvýzkumu na téma počítačových kurzů pro seniory bylo zjištěno, že jejich nabídka v dané lokalitě není dostatečná. Vzhledem

k cílové skupině i lokalitě předpokládám, že počet respondentů, kteří absolvovali nějaký počítačový kurz, bude minimální.

DC4: Zjistit, jaký je postoj seniorů k dnešnímu modernímu světu, jak jej vnímají a zda moderní komunikační technologie považují za významného pomocníka, nebo je naopak vnímají negativně.

Tabulka 1: Transformace dílčích výzkumných cílů

Hlavní cíl: Zjistit, zda senioři s moderními komunikačními technologiemi pracují a pokud ano, tak v jakém rozsahu.			
Dílčí cíle	Způsob zjišťování	Zdroj zjišťování	Otázka
DC1	Dotazník	Náhodní respondenti	<ol style="list-style-type: none"> 1. Používáte mobilní telefon? 2. Používáte tlačítkový nebo dotykový telefon? 3. K čemu nejčastěji využíváte mobilní telefon? 4. Co je pro Vás při využívání mobilního telefonu nejpodstatnější?
DC2	Dotazník	Náhodní respondenti	<ol style="list-style-type: none"> 1. Už jste se setkal/a s pojmem internet? 2. Využíváte počítač s internetovým připojením ve svém běžném životě? 3. Jak často pracujete s počítačem? 4. K čemu všemu využíváte počítač s internetovým připojením?
DC3	Dotazník	Náhodní respondenti	<ol style="list-style-type: none"> 1. Navštěvujete, nebo jste v minulosti navštěvoval/a nějaký počítačový kurz? 2. Pokud byste měl/a příležitost, uvítal/a byste možnost navštívit nějaký počítačový kurz?

DC4	Rozhovor	Vybrání respondenti (skupina 1)	<ol style="list-style-type: none"> 1. V dotazníkovém šetření jste uvedl/a, že s moderními komunikačními technologiemi pracujete každý den. Mohu se zeptat proč? 2. Souhlasíte s tvrzením, že moderní komunikační technologie jsou pro lidi významným pomocníkem? 3. Jaká pozitiva podle Vás tyto technologie přinášejí? 4. Napadají Vás i nějaká negativa? 5. Můžete mi popsat Váš názor na dnešní moderní svět? 6. Napadnou Vás nějaká negativa/positiva dnešního moderního světa?
DC4	Rozhovor	Vybrání respondenti (skupina 2)	<ol style="list-style-type: none"> 1. V dotazníkovém šetření jste uvedl/a, že s moderními komunikačními technologiemi vůbec nepracujete. Mohu se zeptat proč? 2. Souhlasíte s tvrzením, že tyto moderní komunikační technologie jsou pro lidi významným pomocníkem? 3. Jaká negativa podle Vás tyto technologie pro lidi přinášejí? 4. Napadají Vás i nějaká pozitiva? 5. Můžete mi popsat Váš názor na dnešní moderní svět? 6. Napadnou Vás nějaká negativa/positiva dnešního moderního světa?

4.2 Charakteristika nositelů informací

Výzkum byl prováděn v Pardubickém kraji. Osloveno bylo celkem pět domovů seniorů, z nichž zájem o spolupráci projevily dva. Důvodem pro odmítnutí provedení výzkumu byl buď charakter zařízení, kdy se domov seniorů zaměřuje na určitou

cílovou skupinu s různými duševními onemocněními a výzkum by tak nebyl relevantní. Dalším důvodem pro neuskutečnění výzkumu byl fakt, že již v daném zařízení podobná šetření probíhala nebo probíhají a nesetkala se s velkým zájmem a ochotou klientů se podobných výzkumů účastnit. Výzkum tedy proběhl v Domově seniorů Drachtinka v Hlinsku v Čechách a v Domově seniorů Dubina v Pardubicích. Další dotazníkové šetření proběhlo na venkově v Pardubickém kraji, kdy byly dotazníky rozdány seniorům, kteří žijí v domácnostech a byli ochotni se výzkumu účastnit. Jednalo se většinou o okruh mých známých, ale i o náhodné jedince, kteří byli ochotni spolupracovat.

Pro výzkum byla vybrána cílová skupina respondentů, která musela splňovat věkovou hranici 65 let a více. Často jsem se při rozdávání dotazníků setkávala s poznámkou, že respondent s danými technologiemi stejně nepracuje, takže asi pro můj výzkum nebude vhodný. Naopak se všem dostalo ujištění, že vzhledem ke stanovenému hlavnímu výzkumnému cíli jsou důležití i ti respondenti, kteří s danými technologiemi nepracují.

4.3 Metody výzkumného šetření

Jak už bylo zmíněno, pro svůj výzkum jsem zvolila smíšenou výzkumnou strategii, neboť se domnívám, že dané téma prozkoumá více do hloubky a podá celistvý náhled na danou problematiku i na názor samotných respondentů. Využívání mixu kvantitativních a kvalitativních metod není příliš časté a nese s sebou určitá specifika. *„Smíšený výzkum kombinuje určitým způsobem kvalitativní i kvantitativní postupy. Jde o to, v jedné výzkumné akci využít oba typy výzkumných strategií a příslušné metody tak, abychom mohli řešit komplexnější výzkumné otázky nebo získávat na položené otázky spolehlivější a relevantnější odpovědi, protože se eliminovaly slabé a využily silné stránky obou výzkumných strategií.“* (Hendl, 2016, str. 289)

Jako první jsem zvolila kvantitativní výzkumnou strategii. *„Kvantitativní výzkum využívá náhodné výběry, experimenty a silně strukturovaný sběr dat pomocí testů, dotazníků nebo pozorování. Konstruované koncepty zjišťujeme pomocí měření, v dalším kroku získaná data analyzujeme statistickými metodami s cílem je explorovat, popisovat, případně ověřovat pravdivost našich představ o vztahu*

sledovaných proměnných.“ (Hendl, 2016, str. 42) V samotném výzkumu to probíhalo tak, že jsem vzorku osob rozdala dotazníky k vyplnění. Vzorek osob představovali jedinci – senioři ve věku nad 65 let. Horní věková hranice nebyla stanovena. Dotazník zjišťoval míru znalostí a dovedností v oboru moderních komunikačních technologií. Sebraná data budou dále v práci analyzována a porovnána se stanovenými hypotézami.

Druhou část výzkumu představoval kvalitativní výzkum. *„Kvalitativní výzkum používá induktivní formy vědeckých metod, hloubkové studium jednotlivých případů, nejrůznější formy rozhovorů a kvalitativní pozorování. Cílem je získat popis zvláštností případů, generovat hypotézy a rozvíjet teorie o fenoménech světa. Kvalitativní výzkum je orientován na explorování a probíhá nejčastěji v přirozených podmínkách sociálního prostředí.“* (Hendl, 2016, str. 58) Při provádění kvalitativního výzkumu je podstatné vědět, kdo výzkum provádí, je potřeba mít stanovena výchozí stanoviska, účel realizovaného výzkumu a jak bude uskutečňována analýza dat. Toto jsou kritéria pro posouzení kvality daného výzkumu. Velmi důležitá je interpretace a také způsob, jakým autor výzkumu argumentuje. (Švaříček a Šedřová, 2007) Tento typ výzkumu umožňuje podrobněji a detailněji zkoumat danou problematiku, nepracuje už s velkými vzorky respondentů, naopak umožňuje dopodrobna zkoumat úzký okruh vybraných jedinců. V samotném výzkumu to probíhalo tak, že s vybranými respondenty byly provedeny rozhovory, které mapovaly jejich pohled na dnešní moderní svět a také důvody, proč s moderními komunikačními technologiemi pravidelně pracují, nebo se jim naopak vyhýbají.

4.4 Techniky výzkumného šetření

V první fázi byl jako technika výzkumného šetření použit dotazník. Tato výzkumná technika umožňuje získat značné množství informací od velkého počtu lidí v poměrně krátkém čase a s relativně nízkými náklady. (Ďurič, Holár, Pajtinka, 2000) V dotazníku byly použity otázky s uzavřenými odpověďmi. Otázky byly psány velkým písmem, byly přehledné a jasně definované, s možností zvolit si buď jednu, nebo více odpovědí. Tato forma byla zvolena i s ohledem na cílovou skupinu. Dle mého názoru je výběr z nabídnutých variant tou nejjednodušší

a nejsrozumitelnější formou. Samozřejmě u určitých otázek byla možnost vepsání jiné odpovědi, pokud respondenti v předvolených možnostech nenalezli vhodnou variantu. V dotazníku bylo celkem 17 otázek, přičemž poslední 3 měly za úkol zmapovat postoj respondentů k moderním komunikačním technologiím a byly podkladem pro výběr jedinců do kvalitativního šetření (viz příloha č. 3).

Ve druhé fázi následoval kvalitativní výzkum, konkrétně formou polostrukturovaných rozhovorů. Těmto rozhovorům se také jinak říká rozhovory pomocí návodu. *„Návod k rozhovoru představuje seznam otázek nebo témat, jež je nutné v rámci interview probrat. Tento návod má zajistit, že se skutečně dostane na všechna pro tazatele zajímavá témata... Zůstává mu i volnost přizpůsobovat formulace otázek podle situace.“* (Hendl, 2016, str. 178) V rámci vlastního výzkumu jsem si zvolila téma rozhovorů podle toho, jestli se jednalo o respondenty, kteří s moderními komunikačními technologiemi pracují, anebo se naopak jednalo o jedince, kteří se jim vyhýbají a nepracují s nimi. V rámci těchto dvou skupin jsem si připravila šest otázek a podle potřeby ještě položila doplňující otázky tak, abych získala ucelené informace (viz příloha č. 4).

4.5 Realizace výzkumu

Výzkumné šetření probíhalo v období ledna a února 2017. Prvotní fáze rozdávání dotazníků probíhala především v měsíci lednu, v únoru pak probíhaly rozhovory s vybranými respondenty. Samotná realizace probíhala pomocí osobního předání dotazníků daným respondentům. Vzhledem k cílové skupině a také k vybranému tématu bylo vyloučeno dotazník posílat elektronickou formou z toho důvodu, že by z něj pak byli vyloučeni ti senioři, kteří s danými technologiemi nepřicházejí do styku. Výzkum by tak byl zkreslen, protože by byli zastoupeni pouze ti respondenti, kteří s moderními komunikačními technologiemi běžně pracují. Proto byl zvolen klasický papírový dotazník. Při dotazníkovém šetření jsem se snažila, aby pohlaví i sociální postavení respondentů bylo zastoupeno poměrově přibližně stejně. Stejně tak jsem dbala na to, aby počet dotazníků rozdaných v domovech seniorů přibližně odpovídal počtu dotazníků rozdaných jedincům v domácnostech. Celkem bylo rozdáno 132 dotazníků. Vzhledem ke skutečnosti, že dotazníky byly vyplňovány většinou na místě s danými seniory, byla návratnost 100%. Díky tomuto

způsobu vyplňování bylo zamezeno například neporozumění některé otázky nebo chybná interpretace, senior měl příležitost se v případě jakýchkoliv nejasností na cokoliv zeptat a já jsem mu tak případně mohla otázku vysvětlit. Tyto problémy se ovšem vyskytly jen zřídka. Všem respondentům jsem se před rozdáním dotazníku představila, sdělila, kde a jaký obor studuji a jaké je téma mé diplomové práce. Ubezpečila jsem je, že dotazník je zcela anonymní a seznámila je s přibližnou dobou potřebnou k vyplnění dotazníku.

Ve druhé fázi byli osloveni vybraní respondenti, kteří souhlasili s uskutečněním rozhovoru. Celkem bylo osloveno osm respondentů. Rozhovory se uskutečňovaly v domácím prostředí oslovených seniorů tak, aby se cítili uvolněně a nebyli vystaveni zbytečnému stresu. Termíny rozhovorů byly domlouvány s dostatečným předstihem tak, aby vyhovovaly oběma stranám. Délka rozhovorů se pohybovala okolo 30 minut. Rozhovory byly nahrávány na mobilní telefon a to zejména z toho důvodu, aby vyplňování odpovědí zbytečně nezabíralo čas a nebyla narušena plynulost rozhovoru. Všichni respondenti byli s nahráváním srozuměni a nikdo nebyl proti. Během rozhovorů jsem nezaznamenala, že by respondenti z volně položeného telefonu na stole byli nějakým způsobem nervózní nebo jim nějak vadil, naopak jej většinou vůbec nevnímali. Nahrávky jsem poté převedla do písemné formy. Rozhovory se celkově nesly v přátelském a uvolněném duchu. Seniori byli rádi, že se o ně a jejich názor někdo zajímá a tak se často rozprávěli. Dá se říct, že atmosféra byla nenucená. V úvodu respondenti zodpověděli pár otázek, které se týkaly jejich osoby. Jednalo se o stručné představení nutné pro sestavení charakteristiky postav. Respondenti byli opět ubezpečeni, že rozhovory samozřejmě poskytují anonymně a že všechny získané informace budou použity pouze pro potřeby diplomové práce. Respondenti odpovídali na předem připravené otázky, které jsem popřípadě doplňovala dalšími dotazy pro úplnost informací.

Charakteristika respondentů

Pro lepší rozlišení dvou skupin respondentů jsem požila kódování Nx a Ax. Pod označením Ax jsou uvedeni respondenti, kteří s moderními komunikačními technologiemi pracují a pod označením Nx jsou uvedeni respondenti, kteří s danými technologiemi nepracují.

A1 – žena, 67 let, dříve pracovala jako účetní v podniku

A2 – žena, 72 let, dříve pracovala v administrativě, nyní si při důchodu přivydělává masážemi

A3 – muž, 73 let, dříve pracoval jako mistr na dílně

A4 – muž, 69 let, dříve pracoval jako obráběč kovů

N1 – muž, 83 let, dříve pracoval v zemědělství

N2 – muž, 79 let, dříve pracoval jako mistr provozu

N3 – žena, 69 let, dříve pracovala jako švadlena

N4 – žena, 75 let, dříve pracovala jako prodavačka

4.6 Etické aspekty výzkumu

Každý výzkum s sebou přináší určité etické aspekty, na které je potřeba brát zřetel. Všichni respondenti s provedením výzkumu souhlasili, nikdo nebyl přesvědčován. Respondenty jsem nejprve obeznámila s tématem výzkumu a řekla pár slov o sobě. Poté jsem se jich zeptala, zda by byli ochotni vyplnit krátký dotazník. Při samotném výzkumném šetření jsem každému respondentovi hned v úvodu oznámila, že dotazník je zcela anonymní a že bude použit pouze pro účely diplomové práce. Anonymita je při výzkumu zásadní. „*Respektování anonymity je základní požadavek výzkumné etiky.*“ (Disman, 2000, str. 152) I vzhledem k cílové skupině bylo potřeba tuto informaci neustále připomínat. Senioři měli často obavu, zda tyto informace neposkytnu někomu dalšímu. Několikrát zazněla obava z tzv. šmejdů. Senioři měli obavy, aby se jejich data nedostala do nepatřičných rukou a nebyla zneužita. Trpělivě jsem je tedy ujišťovala o tom, že výzkumné šetření je zcela anonymní, že nikde nebude uvedeno jejich jméno ani žádné další bližší informace a že opravdu bude sloužit jen a pouze pro provedení výzkumu na dané téma.

V samotném výzkumu jsem se snažila o co největší reprezentativitu. I přes veškerou snahu je poměrně malá – 132 osob. Dle mého názoru je to dáno cílovou skupinou, která je typická strachem z cizích osob a nových věcí a proto bylo obtížné sehnat více respondentů, kteří by byli ochotni spolupracovat.

5 VÝSLEDKY VÝZKUMU A INTERPRETACE DAT

5.1 Interpretace dílčího cíle č. 1

DC1: Zjistit, zda senioři používají tlačítkový nebo dotykový mobilní telefon, k čemu nejčastěji mobilní telefon využívají a co je pro ně při jeho používání nejpodstatnější. Úkolem prvního dílčího cíle bylo zjistit vztah seniorů k používání mobilního telefonu. Zda ho používají či nikoliv, pokud ano, tak jestli používají spíše tlačítkový nebo dotykový model. K čemu všemu mobilní telefon využívají a co je pro ně při používání nejpodstatnější. Odpovědi na tyto otázky byly shromažďovány pomocí dotazníků.

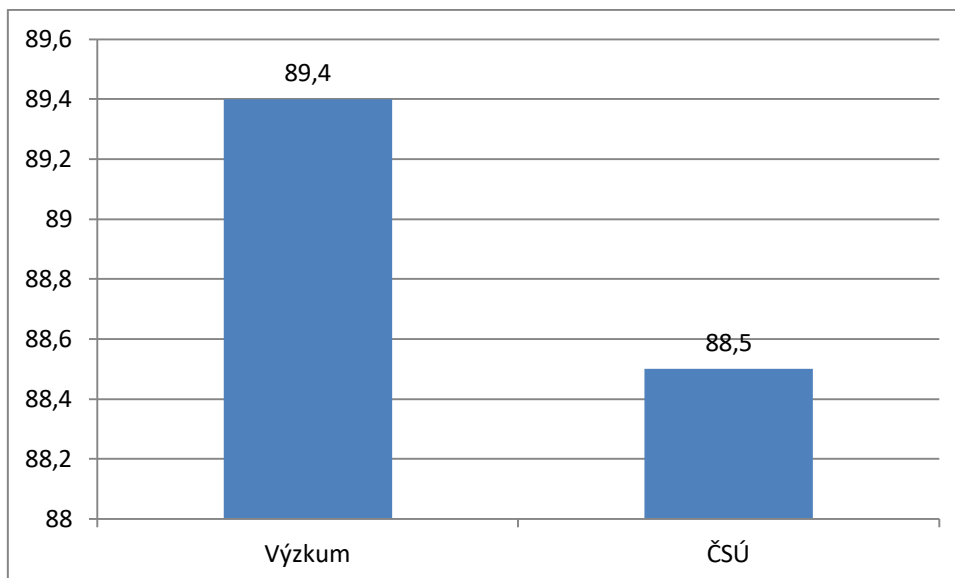
Hypotéza: V roce 2015 dle statistik Českého statistického úřadu používalo mobilní telefon 88,5% z celkového počtu všech jednotlivců v dané socio-demografické skupině (viz příloha č. 1). Vzhledem k tomu, že výzkum byl proveden v Pardubickém kraji spíše na vesnici a ve dvou domovech seniorů předpokládám, že míra používání mobilního telefonu bude nižší, než je statisticky doloženo Českým statistickým úřadem. Vzhledem ke specifikům cílové skupiny a také široké nabídce mobilních telefonů pro seniory na českém trhu je předpoklad, že většina respondentů bude používat telefon tlačítkový.

Ze zkoumaného vzorku 132 osob mobilní telefon používalo 118 respondentů (viz tabulka č. 2). Absolutní četnosti jsou pro lepší přehlednost převedeny do relativních a procenta jsou zaokrouhlena na jedno desetinné číslo. Tyto hodnoty pak byly porovnány s daty z Českého statistického úřadu (viz graf č. 1).

Tabulka 2: Používání mobilního telefonu

Mobilní telefon	Absolutní četnost	Relativní četnost	Relativní četnost (v %)
Ano	118	0,894	89,4
Ne	14	0,106	10,6
Celkem	132	1	100

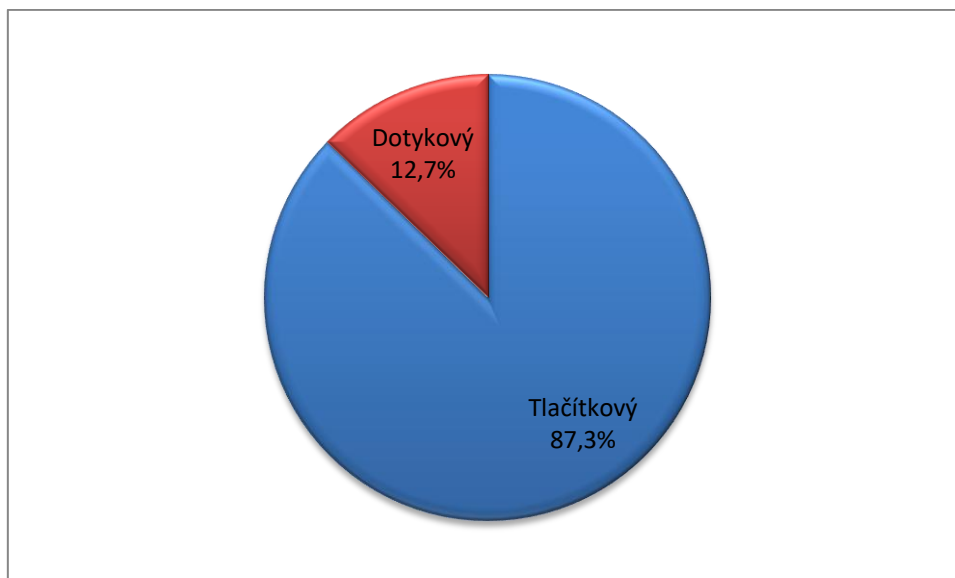

Graf 1: Porovnání dat s Českým statistickým úřadem

Z počtu 118 lidí, kteří používají mobilní telefon, dle výzkumu používá 103 respondentů tlačítkový mobilní telefon a 15 respondentů dotykový mobilní telefon (viz tabulka č. 3). V grafu č. 2 je přehledně znázorněno procentuální porovnání používání tlačítkového nebo dotykového mobilního telefonu.

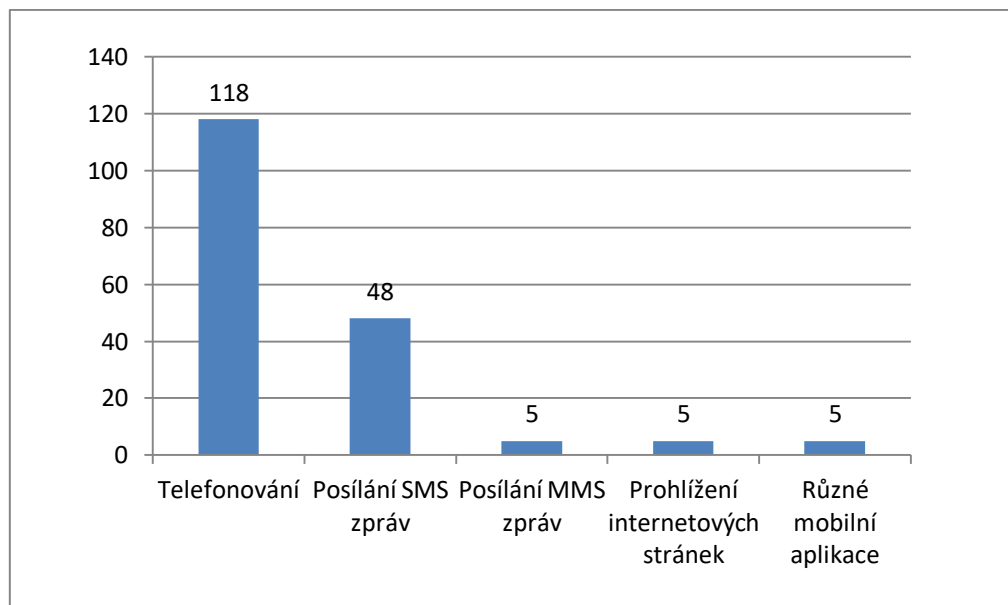
Tabulka 3: Druh mobilního telefonu

Mobilní telefon	Absolutní četnost	Relativní četnost	Relativní četnost (v %)
Tlačítkový	103	0,873	87,3
Dotykový	15	0,127	12,7
Celkem	118	1	100

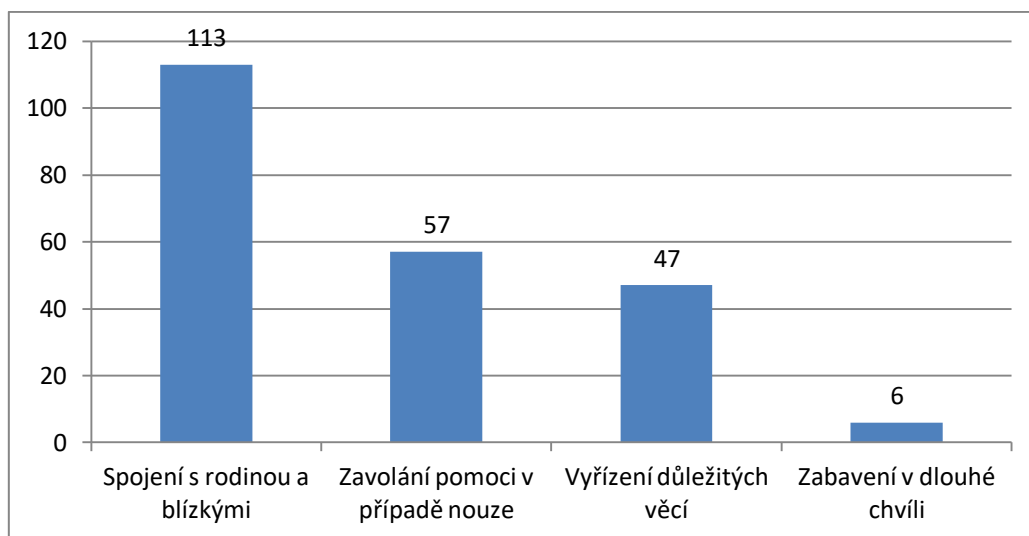
Graf 2: Porovnání používání tlačítkového nebo dotykového mobilního telefonu

Další částí dílčí otázky č. 1 bylo zmapování toho, k čemu nejčastěji respondenti používají mobilní telefon. Tato otázka byla zjišťována pomocí kvantitativního výzkumu formou dotazníku. Respondenti měli u otázky na výběr z několika možností a mohli zaškrtnout i více odpovědí. Z celkového počtu 118 respondentů, kteří používají mobilní telefon, všichni uvedli, že jej používají k telefonování, 48 respondentů uvedlo, že jej používají k psaní SMS zpráv a pouze 5 respondentů uvedlo, že jej používají k dalším činnostem, jako je posílání MMS zpráv, prohlížení internetových stránek a používání různých mobilních aplikací (viz graf č. 3).

Graf 3: K čemu nejčastěji respondenti používají mobilní telefon

Poslední částí bylo zmapování toho, co je pro uživatele mobilního telefonu nejpodstatnější. I zde měli respondenti na výběr z více možností a mohli zaškrtnout více odpovědí podle toho, co považují při používání mobilního telefonu pro ně osobně za nejpodstatnější. 113 respondentů uvedlo, že je pro ně nejpodstatnější spojení s rodinou a s blízkými, 57 respondentů uvedlo, že je pro ně důležité, že si v případě nouze mohou zavolat pomoc, 47 respondentů uvedlo, že si mohou zařídit důležité věci, jako například telefonáty k lékaři, na úřad, atd. a 6 respondentů uvedlo, že se mohou pomocí mobilního telefonu zabavit ve volné chvíli (viz graf č. 4).

Graf 4: Co je při využívání mobilního telefonu nejpodstatnější

5.1.1 Shrnutí prvního dílčího cíle

Zjištěné poznatky z výzkumu byly přehledně srovnány a interpretovány v tabulkách a grafech. Tabulka č. 2 udává počet respondentů, kteří mobilní telefon používají a počet respondentů, kteří jej nepoužívají. Stěžejní je zde kolonka relativní četnosti v procentech, protože tu porovnáme s daty Českého statistického úřadu pro potvrzení nebo vyvrácení určené hypotézy. Z uskutečněného výzkumu vyšlo najevo, že mobilní telefon používá 89,4 % respondentů. Tuto hodnotu porovnáme s daty Českého statistického úřadu – viz graf č. 1. Výzkum ukázal, že v Pardubickém kraji je procento respondentů ve věku 65+, kteří používají mobilní telefon o něco vyšší, než jak udávají data z Českého statistického úřadu. Nutno ale podotknout, že tento rozdíl není nijak markantní. Toto zjištění ovšem vyvracuje stanovenou hypotézu, kdy byl předpoklad, že míra používání mobilního telefonu bude nižší, než je statisticky doloženo Českým statistickým úřadem.

Další částí dílčího cíle č. 1 bylo zmapování, zda respondenti v dané věkové kategorii používají spíše tlačítkový nebo dotykový mobilní telefon. Tyto hodnoty jsou přehledně znázorněny v tabulce č. 3, kdy z výzkumu vyplývá, že z celkového počtu 118 respondentů, kteří používají mobilní telefon, 103 z nich používá telefon tlačítkový a pouze 15 telefon dotykový. Tyto hodnoty jsou ještě procentuálně znázorněny v grafu č. 2. Toto potvrzuje stanovenou hypotézu, kdy byl předpoklad,

že vzhledem ke specifickým cílové skupiny a také široké nabídce mobilních telefonů pro seniory na českém trhu, bude většina respondentů ve věku 65+ používat tlačítkový telefon.

Další částí bylo zmapování toho, k čemu nejčastěji respondenti v dané věkové kategorii mobilní telefon používají a co je pro ně při jeho využívání nejpodstatnější. Z provedeného výzkumu vyplývá, že senioři mobilní telefon nejčastěji používají k telefonování, což je také přehledně znázorněno v grafu č. 3. V grafu č. 4 je pak přehledně graficky znázorněno, že nejpodstatnější je pro respondenty dané cílové skupiny to, že se mohou spojit s rodinou a se svými blízkými.

5.2 Interpretace dílčího cíle č. 2

DC2: Zjistit, zda se senioři setkali s pojmem internet a zda ve svém běžném životě používají počítač s připojením k internetu a k čemu všemu jej používají. Úkolem druhého dílčího cíle bylo zmapování povědomí seniorů o pojmu internet a výzkum toho, zda ve svém běžném životě používají počítač s mobilním připojením a pokud ano, tak k čemu všemu jej využívají.

Hypotéza: Podle statistik Českého statistického úřadu 28,4% z celkového počtu jedinců v dané skupině používá internet pravidelně – alespoň jednou týdně (viz příloha č. 2). Vzhledem k oslovení respondentů v domovech seniorů a také na vesnici v Pardubickém kraji předpokládám, že míra využívání moderních komunikačních technologií bude nižší, než je statisticky doloženo ve statistikách.

Z celkového počtu 132 respondentů uvedlo 101 jedinců, že už se ve svém životě někdy setkali s pojmem internet. Naopak 31 respondentů uvedlo, že se s tímto pojmem nikdy nesetkali. Tyto data jsou přehledně srovnána v tabulce č. 4. Pro lepší přehlednost jsou čísla opět převedena do relativních četností a procenta jsou zaokrouhlena na jedno desetinné místo.

Tabulka 4: Povědomí respondentů o pojmu internet

Pojem internet	Absolutní četnost	Relativní četnost	Relativní četnost (v %)
Ano	101	0,765	76,5
Ne	31	0,235	23,5
Celkem	132	1	100

Další částí dílčího cíle č. 2 bylo zmapování toho, zda respondenti dané věkové kategorie používají počítač s internetovým připojením a pokud ano, tak jak často a k čemu všemu jej využívají. Z celkového počtu 132 respondentů uvedlo 90 jedinců, že počítač s internetovým připojením ve svém běžném životě nepoužívají a 42 jedinců uvedlo, že jej používají. Tyto data jsou přehledně znázorněny v tabulce č. 5.

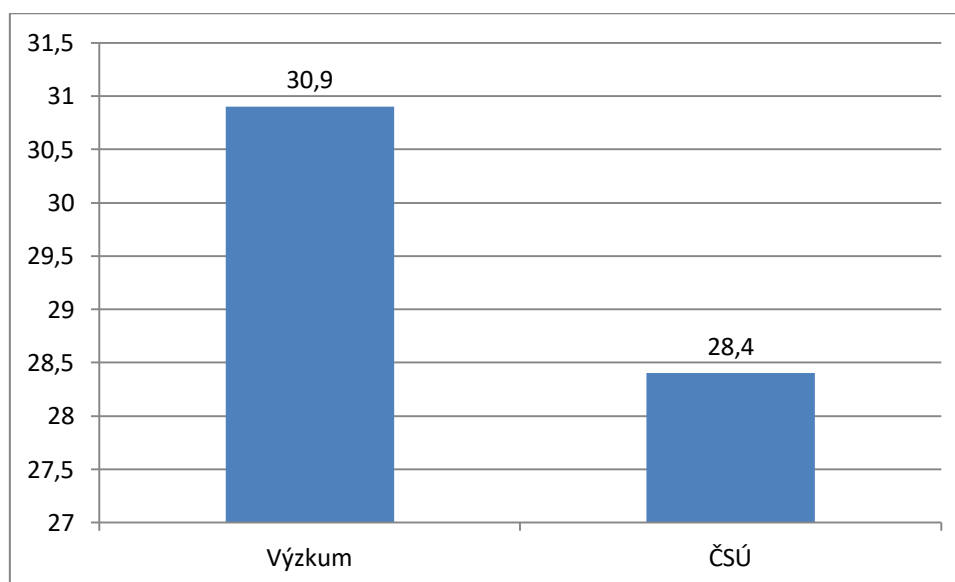
Tabulka 5: Používání počítače s připojením k internetu

Používání PC s připojením k internetu	Absolutní četnost	Relativní četnost	Relativní četnost (v %)
Ano	42	0,318	31,8
Ne	90	0,682	68,2
Celkem	132	1	100

Z celkového počtu 42 jedinců, kteří uvedli, že s počítačem s připojením k internetu pracují, uvedlo 18 jedinců, že s počítačem pracují každý den, 13 jedinců uvedlo, že s ním pracují několikrát týdně, 10 jedinců uvedlo, že s ním pracují několikrát měsíčně a pouze 1 respondent uvedl, že s počítačem pracuje pouze párkrát za rok. Tyto hodnoty byly zjišťovány pomocí kvantitativního výzkumu formou dotazníku a jsou přehledně zpracovány v tabulce č. 6 a grafu č. 5.

Tabulka 6: Četnost používání počítače s připojením k internetu

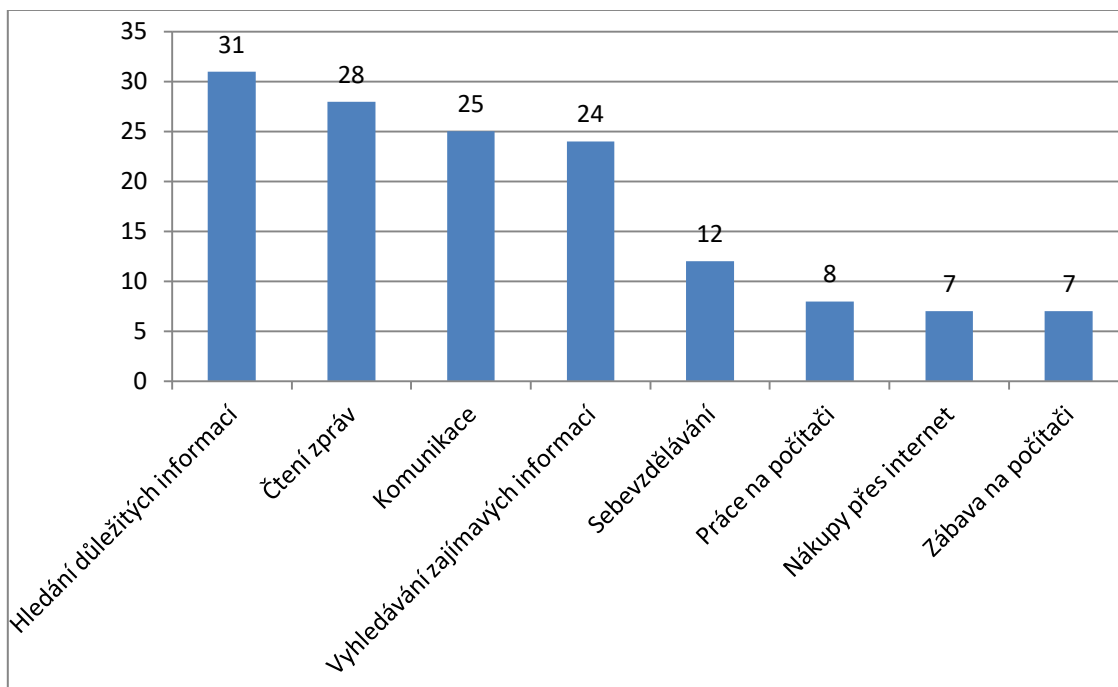
Četnost používání	Absolutní četnost	Relativní četnost	Relativní četnost (v %)
Denně	18	0,429	42,9
Týdně	13	0,309	30,9
Měsíčně	10	0,238	23,8
Ročně	1	0,024	2,4
Celkem	42	1	100

Graf 5: Porovnání dat s Českým statistickým úřadem

Další částí dílčí otázky č. 2 bylo zmapování toho, k čemu senioři používají počítač s připojením k internetu. Tyto data byla zjišťována pomocí kvantitativního výzkumu formou dotazníku. Respondenti měli na výběr z několika možností a mohli označit i více odpovědí. Z celkového vzorku 42 jedinců uvedlo, že počítač využívá k hledání důležitých informací (například informace o lékařích, úřadech, atd...) 31 jedinců, ke čtení zpráv jej využívá 28 jedinců, ke komunikaci s rodinou a svými blízkými jej využívá 25 jedinců, k vyhledávání zajímavých informací o svých zálibách

jej využívá 24 jedinců, k sebevzdělávání jej využívá 12 jedinců, k práci na počítači jej používá 8 jedinců, k nákupům přes internet jej využívá 7 jedinců a k zábavě na počítači jej používá 7 jedinců. Tyto data jsou přehledně znázorněna v grafu č. 6.

Graf 6: K čemu senioři používají počítač s připojením k internetu

5.2.1 Shrnutí druhého dílčího cíle

Všechna zjištěná data byla přehledně srovnána do tabulek a grafů tak, aby se usnadnila jejich interpretace. Tabulka č. 4 udává, zda se respondenti setkali s pojmem internet, nebo nikoliv. Z výzkumu vyplývá, že z celkového počtu 132 oslovených respondentů 101 z nich pojem internet zná a už se s ním setkali, naopak 31 jedinců tento pojem nezná a ve svém životě se s ním ještě nesetkali.

Tabulka č. 5 přehledně srovnává data, která zjišťují, zda respondenti z vybrané věkové kategorie používají počítač s připojením k internetu ve svém běžném životě. Z celkového vzorku 132 respondentů 90 z nich uvedlo, že počítač s připojením k internetu nepoužívají. Naopak 42 jedinců uvedlo, že jej běžně používají.

Tabulka č. 6 srovnává zjištěná data, kdy respondenti, kteří uvedli, že s počítačem s připojením k internetu pracují, udávají, jak často s ním pracují. Důležitá jsou především data, která udávají týdenní četnost používání. Tyto data byla porovnána se statistikami z Českého statistického úřadu tak, aby se potvrdila nebo vyvrátila stanovená hypotéza. Z uskutečněného výzkumu vyplývá, že 30,9% respondentů používá počítač s připojením k internetu několikrát týdně. Tuto hodnotu porovnáme s daty Českého statistického úřadu – viz graf č. 5. Výzkum ukázal, že v Pardubickém kraji je procento respondentů ve věku 65+, kteří používají počítač s připojením k internetu několikrát týdně vyšší, než jak udávají data z Českého statistického úřadu. Toto zjištění tedy vyvrací stanovenou hypotézu, kdy byl předpoklad, že míra využívání moderních komunikačních technologií bude nižší, než jak je statisticky doloženo ve statistikách.

Poslední část druhého dílčího cíle mapuje, k čemu všemu cílová skupina počítač s připojením k internetu používá. Graf č. 6 přehledně zobrazuje výsledky, kdy jedinci ve věku 65+ počítač nejčastěji využívají k hledání důležitých informací, jako jsou například informace o lékařích a úřadech. Další dvě nejčastější hodnoty představují čtení zpráv na internetu a komunikace s rodinou a blízkými.

5.3 Interpretace dílčího cíle č. 3

DC3: Zjistit, zda senioři v minulosti absolvovali nějaký počítačový kurz a zda by případně o tuto možnost měli zájem, kdyby se jim naskytla. Úkolem třetího dílčího cíle je zmapování informací, zda senioři v minulosti někdy navštěvovali nějaký počítačový kurz, který by jim mohl pomoci se zvládnutím moderních komunikačních technologií, zejména počítače. A kdyby měli možnost, zda by tuto příležitost využili.

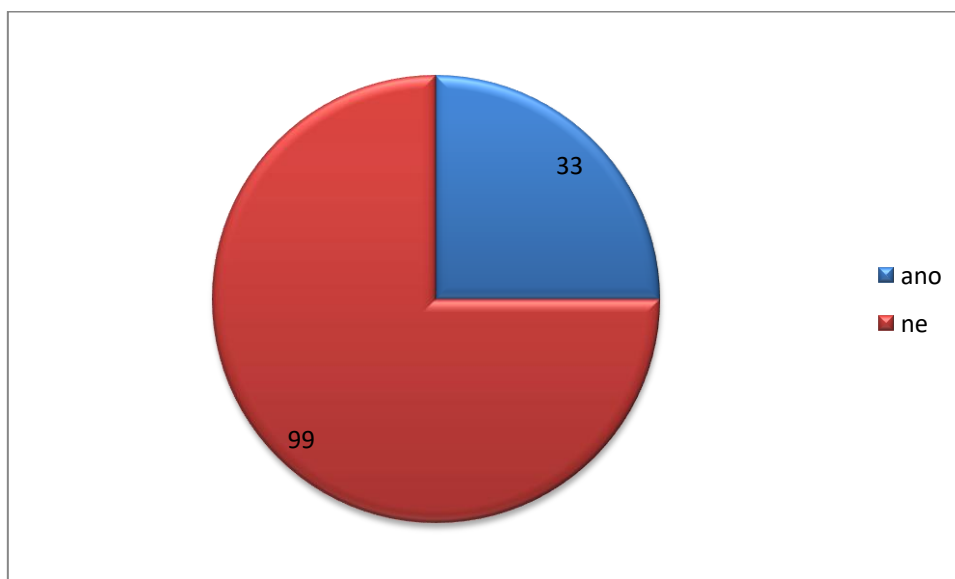
Hypotéza: Podle provedeného předvýzkumu na téma počítačových kurzů pro seniory bylo zjištěno, že jejich nabídka v dané lokalitě není dostatečná. Vzhledem k cílové skupině i lokalitě předpokládám, že počet respondentů, kteří absolvovali nějaký počítačový kurz, bude minimální.

Z celkového počtu 132 respondentů uvedlo 118 jedinců, že nikdy neabsolvovali žádný počítačový kurz. Naopak 14 jedinců uvedlo, že s nějakým kurzem zaměřeným na tuto tematiku, již nějakou zkušenost mají. Tato data jsou přehledně shrnuta v tabulce č. 7.

Tabulka 7: Absolvování počítačového kurzu

Počítačový kurz	Absolutní četnost	Relativní četnost	Relativní četnost (v %)
Ano	14	0,106	10,6
Ne	118	0,894	89,4
Celkem	132	1	100

Další částí třetího dílčího cíle bylo zmapování informace, zda by respondenti měli zájem nějaký takový kurz absolvovat, pokud by se jim naskytla příležitost. Z celkového vzorku 132 jedinců kladně odpovědělo 33 respondentů, 99 jedinců zájem neprojevalo. Tyto zjištěná data jsou znázorněna v grafu č. 7.

Graf 7: Zájem o navštívení počítačového kurzu

5.3.1 Shrnutí třetího dílčího cíle

Třetí dílčí cíl se věnoval počítačovým kurzům. Z celkového počtu 132 respondentů uvedlo 118 jedinců, že žádný počítačový kurz nikdy neabsolvovali. To potvrzuje stanovenou hypotézu, že počet respondentů, kteří absolvovali nějaký počítačový kurz, bude minimální.

V grafu č. 7 jsou názorně znázorněna data, která uvádějí počet respondentů, kteří by uvítali návštěvu nějakého počítačového kurzu, pokud by se jim naskytlá příležitost. Z celkového vzorku 132 jedinců by tuto možnost uvítalo 33 respondentů.

5.4 Interpretace dílčího cíle č. 4

DC4: Zjistit, jaký je postoj seniorů k dnešnímu modernímu světu, jak jej vnímají a zda moderní komunikační technologie považují za významného pomocníka, nebo je naopak vnímají negativně.

Čtvrtý dílčí cíl mapuje postoj seniorů a jejich pohled na dnešní moderní svět. Vzorek respondentů vybraný pro rozhovory byl vybrán na základě dotazníků. Pomocí škálových a hodnotících otázek byli vytipováni jedinci, kteří odpovídají požadavkům pro provedení kvalitativního výzkumu. Jednalo se o dvě skupiny jedinců. První skupina obsahuje jedince, kteří s moderními komunikačními technologiemi pracují pravidelně. Druhá skupina byla zastoupena respondenty, kteří s danými technologiemi naopak nepracují vůbec. Pro lepší přehlednost jsou data získaná od obou skupin interpretována zvlášť.

5.4.1 Skupina č. 1 – Respondenti, kteří s moderními komunikačními technologiemi běžně pracují

První otázka mapovala důvody, proč vybraní respondenti s danými moderními komunikačními technologiemi, jako je například počítač s připojením k internetu, běžně pracují. Někteří respondenti uvedli, že s počítačem přišli do styku už ve svém zaměstnání. **A1:** „*Já jsem s počítačem pracovala už ve svém zaměstnání. Bavilo mě to a baví do teď. Je to pro mě relax a možnost trávení volného času.*“ Většina vybraných respondentů ze skupiny č. 1 uvedla, že s počítačem pracovali už ve svém

zaměstnání a po odchodu do důchodu s tím nepřestali. Naopak, počítač se stal součástí jejich života. Jako důvody, proč jej používají, uváděli nejčastěji snadnou možnost komunikace a také možnost vyhledávání různých informací. **A3:** „*Čtu zprávy, hledám různé informace, třeba o autech nebo o rybaření.*“ Počítač s připojením k internetu představuje také možnost dalšího rozvoje a studia. **A2:** „*Já totiž studuji, chodím na přednášky a semináře a na počítači zpracovávám různé seminární práce a úkoly.*“ Počítač s připojením k internetu pro vybrané respondenty představuje možnost trávení volného času, nástroj k vyhledávání různých informací a také umožňuje snadnější komunikaci s rodinou a blízkými.

Další otázka zjišťovala názor vybraných respondentů na tvrzení, že moderní komunikační technologie jsou pro lidi významným pomocníkem. Všichni jedinci s tímto tvrzením souhlasí a myslí si, že tyto technologie lidem velmi pomáhají.

A1: „*Počítače přinášejí lidem netušené možnosti, ať v práci nebo doma.*“

A4: „*Podle mě to lidem pomáhá, pokud to umějí používat. Třeba v zaměstnání je to velká pomoc a urychlení.*“ Většina respondentů uvedla, že tyto technologie jsou velkým pomocníkem jak v zaměstnání, tak v běžném životě.

Další část rozhovoru směřovala ke zmapování pozitiv a negativ, která podle respondentů tyto technologie lidem přinášejí. Většina respondentů uvedla, že jako pozitivum vidí určité usnadnění a urychlení. **A1:** „*Je to určitě usnadnění a urychlení mnoha věcí. O přínosu, jaký mělo zavedení počítačů do zaměstnání ani nemluví.*“

Dalším pozitivem je také nepřeborné množství dostupných informací, které lze kdykoliv vyhledat. **A2:** „*Ty dnešní telefony jsou vlastně už takové malé počítače, člověk se k internetu připojí kdykoliv a kdekoliv. Když cestuji do školy, tak to vidím. Já lovím odjezdy v klasických jízdnicích rádech a ti mladí jen kouknou do telefonu a během chvilky už vědí.*“ Co se týká negativ, nejčastěji respondenti uváděli riziko různých závislostí a rozmanitých nástrah na internetu.

A1: „*Hodně lidí je na počítači i telefonu doslova závislých, neudělají bez toho ani krok.*“ **A3:** „*Asi to jsou různé ty viry, které si člověk může do počítače stáhnout, a dělají pak neplechu.*“ Dalším negativem, které respondenti vnímají, jsou různé počítačové hry, které často hrají malé děti. Ty z toho nemají často rozum a ovlivňuje to jejich vnímání reality. **A2:** „*Jediné, co se mi nelíbí, jsou takové ty počítačové hry plné střelení a násilí...*“

Pokud někdo kvůli tomu, že sedí pořád u počítače, ztrácí pojem o realitě, je to určitě špatně.“

Poslední částí rozhovorů byly otázky, které mapovaly názor respondentů na dnešní moderní svět. Jak ho vnímají, jaká vidí pozitiva, nebo naopak negativa dnešní doby. Respondenti často zmiňovali, že dnešní doba jde hodně dopředu a je velmi rychlá, rychle se vyvíjí. **A3:** *„Mně se líbí, jak jde všechno dopředu a docela rychle. Beru to jako určitý ukazatel vyspělosti země a celého světa. Všechno se vyvíjí, inovuje.“* Někteří respondenti při této otázce vzpomínali, jak to chodilo za jejich mládí a jak se dnešní svět od toho minulého rapidně liší. **A1:** *„Dnešní mladí mají netušené možnosti, můžou cestovat, vzdělávat se, budovat kariéru. To my jsme moc nemohli a teď už to asi nedoženeme.“* **A4:** *„Všechno je jiné, než to bylo dřív.“* Ze získaných odpovědí se dá říct, že vybraní respondenti vnímají tento vývoj pozitivně, ale že si také uvědomují negativa, která to s sebou přináší. **A2:** *„Dnešní doba je hektická, hodně hektická. Nikdo nemá čas, všichni nestíhají. Ráno do práce, večer z práce... Všichni se honí za penězi a nezbývá čas na nic jiného.“* Problematiku peněz zmiňoval i další respondent. **A3:** *„Všechno je strašně drahé a důchody jsou nízké. A nejen důchody, ale i platy celkově.“* Někteří respondenti také popisovali určité změny v chování lidí. Popisují to jako sobeckost a zahledění do sebe. **A4:** *„Lidi jsou zahledění sami do sebe, nic ostatního je nezajímá.“* **A1:** *„Čím jsem starší, tím víc vnímám, jak jsou starí lidé nežádoucí, jak je lidé vnímají špatně.“* Respondenti, kteří toto chování popisovali, často podotkli, že úcta ke starým lidem se pomalu vytrácí, ale že každý jednou zestárne.

5.4.2 Shrnutí rozhovorů skupiny č. 1

Z odpovědí vybraných respondentů skupiny č. 1 bylo zřejmé, že moderní komunikační technologie vnímají spíše pozitivně. Často pracují na počítači, vyhledávají na něm různé informace a počítač s připojením k internetu je běžnou součástí jejich života. Často se s počítačem setkali už ve svém zaměstnání. Moderní technologie vnímají jako pomocníka, který lidem může usnadňovat a urychlovat práci. Důležitá je pro ně rychlá možnost komunikace s rodinou a s blízkými a přístup k velkému množství informací na internetu. Z rozhovorů vyplynulo i to, že si respondenti jsou vědomi určitých rizik, která tyto technologie mohou mít.

Zmiňovali různá nebezpečí v podobě virů nebo závislostí a také jsou si vědomi vlivu, který tyto technologie mohou mít zejména na malé děti.

Jejich pohled na svět je podle mého názoru velmi realistický. Vnímají a uvědomují si, že doba jde dopředu a že se všechno vyvíjí neuvěřitelnou rychlostí. Právě tento vývoj a inovace vnímají spíše pozitivně. Většina respondentů při rozhovorech vzpomínala na jejich mládí a porovnávali ho s dnešní dobou. Porovnávali klady i zápory a podotýkali, co všechno se změnilo. Jako negativní jev vnímají zejména to, že je vše hektičtější, lidé nemají na nic čas a ztrácí se i úcta k lidem jako takovým.

5.4.3 Skupina č. 2 – Respondenti, kteří s moderními komunikačními technologiemi nepracují

První otázka u druhé skupiny směřovala na důvody, proč s moderními komunikačními technologiemi nepracují. Většina respondentů uváděla, že s nimi za celý život nepřišli do styku a že teď už se jim s nimi nechce učit pracovat.

N1: „S těmito technologiemi jsem během svého života vůbec nepřišel do styku. A na stará kolena se to už učit nebudu. K životu je nepotřebuji.“ Poznámka o tom, že už si na to vybraní respondenti připadají moc staří a že to nechávají spíše těm mladým, byla zmiňována velmi často. **N2:** „Teď na stará kolena už je to zbytečné, to je spíš pro ty mladé.“ **N3:** „Dnes už to používá každý. A já už si připadám moc stará na to, abych se to učila.“. Mezi další důvody také patří to, že respondenti mají pocit, že tyto technologie v životě k ničemu nepotřebují. **N4:** „Já nemám ani mobilní telefon. V mém věku už jsou tyhle věci zbytečné.“

Další otázka zjišťovala odpovědi na to, zda se o tyto technologie respondenti nikdy nezajímali, zda nebyli zvědaví, co všechno nabízejí a co všechno se s nimi dá dělat. Ve všech případech zazněly spíše negativní odpovědi. **N1:** „Nikdy mě to moc nezajímalo. Když o tom začnou mluvit vnoučata, koukám na ně, jako by mluvili cizí řečí.“. Z odpovědí vyplynulo, že vybraní respondenti o těchto technologiích nějaké povědomí mají. Hlavně z televize a také z novin. **N2:** „Sem tam něco zaslechnu v televizi nebo si o tom něco přečtu v novinách, ale to je tak všechno.“ **N4:** „V televizi se o tom mluví docela často. Jenže já tomu nerozumím, nic mi to neříká.“

Další otázka mapovala názor vybraných respondentů, zda si myslí, že tyto moderní komunikační technologie lidem nějakým způsobem pomáhají. Většina respondentů připouští, že mladým lidem to nějakým způsobem pomáhat může, například v zaměstnání. **N3:** „*Ale asi ano, může to lidem pomáhat. Dneska už se bez počítačů nic neobejde, všichni na tom pracují, v práci, doma, děti se to učí ve školách.*“ Respondenti zde hodně upozorňovali na to, že těmto technologiím moc nerozumí, a tak si ani nedokážou představit, jak konkrétně to lidem může pomáhat a v čem to ulehčení spočívá. **N2:** „*V určitých směrech jim to asi pomáhá, třeba v práci. Ale já tomu moc nerozumím, nevím, co všechno to umí a tak si to ani nedokážu představit.*“

Další otázky byly zaměřeny na pozitiva, nebo naopak i negativa, která tyto moderní komunikační technologie podle vybraných respondentů mají. Většina respondentů často ve svých odpovědích zmiňovala to, že se dnes už vše dělá na počítači a lidský faktor jako takový se pomalu vytrácí. **N1:** „*Lidi jsou línější a hodně zpohodlněli. Všechno hledají v počítači, tráví u něj svůj volný čas místo toho, aby šli třeba ven nebo pěstovali nějakého koníčka.*“ Zmiňována byla také různá zdravotní rizika, která s sebou přehnané používání moderních technologií přináší. **N4:** „*Když vidím, jak jsou nad tím telefonem vnoučata pořád ohnutá, říkám si, že je asi musí bolet záda a za krkem. A i ty oči, na ty to asi také nebude moc dobré, když to pořád tak svítí.*“ **N3:** „*Vždyť děti ve školách už pomalu ani neumějí kloudně psát, strašně moc dětí má nějakou poruchu, jako třeba dyslexie a tak. Můj názor je takový, že za to můžou právě počítače.*“ Zmíněna byla také možnost vzniku závislostí. **N1:** „*Asi to můžou být různé závislosti, třeba na počítačových hrách.*“ Negativ vybraní respondenti vnímali hodně. Z pozitiv byl zmíněn fakt, že tyto technologie lidem ulehčují práci v zaměstnání. **N2:** „*Asi to lidem hodně pomáhá v práci.*“ Většinu respondentů ale žádná pozitiva nenapadala a nad odpovědí dlouho přemýšleli. **N4:** „*To vůbec nevím, nerozumím tomu.*“ **N3:** „*Žádná pozitiva mě nenapadají.*“

Poslední část rozhovorů mapovala názor vybraných respondentů na dnešní moderní svět. Jak jej vnímají, jaká přináší pozitiva a naopak jaká negativa. Respondenti často zmiňovali myšlenku, že doba jde strašně dopředu, všechno se vyvíjí a zrychluje. **N1:** „*Přijde mi, že dnešní doba je strašně náročná na čas. Všichni mají málo času, spěchají, to za našich mladých let nebylo.*“ **N2:** „*Věci, které za našeho mládí*

neexistovaly a ani jsme si je neuměli představit, jsou dnes běžnou součástí života. “ Respondenti se nad touto otázkou velmi zamýšleli a zvažovali různá pozitiva a negativa dnešního světa. N1: „Pokrok člověk nezastaví a je to asi dobře. Všechno jde dopředu. Nám důchodcům už to asi nic moc neříká, ale mladí mají daleko víc možností, než jsme měli my.“ Jako pozitivum byl zmíněn vývoj a posun ve zdravotnictví. N3: „Co vnímám jako velký přínos, je vývoj ve zdravotnictví. Vždyť dnes se dají vyléčit nemoci, na které se dříve umíralo.“ S tématem zdravotnictví ale souviselo i negativum, které v odpovědích na otázku zaznělo. N2: „Přijde mi, že je víc různých onemocnění, hlavně těch civilizačních chorob.“ Z odpovědí na otázky bylo zřejmé, že vybraní senioři o tomto tématu přemýšlí, ale často už nemají sílu ani chuť tomuto modernímu světu porozumět. N4: „Hodně věcí se změnilo, hodně věcí nechápu, jenže už nemám sílu ani chuť s tím něco dělat a učit se novým věcem. Podle mého názoru tenhle moderní svět není pro staré lidi. Je pro mladé, kteří zvládají jít s dobou.“

5.4.4 Shrnutí rozhovorů skupiny č. 2

Z odpovědí respondentů druhé skupiny bylo zřejmé, že moderním komunikačním technologiím moc nerozumí a přesně neví, co si pod tímto pojmem představit. Nikdy s nimi nepřišli do styku a s tímto pojmem se setkávají spíše jen v televizi, nebo v novinových člancích. Mají pocit, že tyto moderní technologie jsou určeny spíše mladým lidem a že oni je už ve svém životě k ničemu nepotřebují. Jejich přínos vnímají hlavně v pomoci v zaměstnání, ulehčení a zrychlení práce. Stále ale při odpovědích naráželi na bariéru, kdy tyto technologie neznají a neumí si ani představit, co všechno se s nimi dá dělat. Proto si konkrétně nedokážou představit, v čem toto ulehčení spočívá. Z negativních aspektů často zmiňovali riziko různých závislostí, ale i zdravotní problémy a také množství času, které s těmito technologiemi lidé stráví. Pohled vybraných respondentů na dnešní moderní svět nesl určitá stejná specifika, jako u první skupiny. Zmiňován byl zejména rychlý růst, vývoj a různé inovace. Zejména vývoj ve zdravotnictví, který byl vnímán velmi pozitivně. Zároveň si ale respondenti uvědomovali i určitá negativa, ať už se jedná o různá civilizační onemocnění, nebo poznámku, že dnešní moderní svět je spíše pro mladé lidi, kteří se tomuto rychlému tempu dokážou snadněji přizpůsobit.

5.4.5 Shrnutí dílčího cíle č. 4

Čtvrtý dílčí cíl měl za úkol zmapovat názor seniorů na dnešní moderní svět. Vybraní respondenti odpovídali na otázky a zamýšleli se nad tím, jak se dnešní svět změnil oproti tomu, jak jej znají ze svého mládí. Respondenti zejména uvádějí, že dnešní doba je velmi hektická a rychlá, prudce se vyvíjí, věci se inovují a vývoj jde nezadržitelně kupředu. Většinou to vnímají pozitivně. Respondenti často vzpomínali, že dnes jsou k dispozici věci a příležitosti, o kterých by si oni dříve mohli nechat jenom zdát. Shodují se na tom, že dnešní lidé se tomuto rychlému tempu umí dobře přizpůsobovat a že jim život v dnešní době nedělá žádný problém. Na rozdíl od cílové skupiny, která již tolik nedokáže držet krok s moderní dobou. První skupina, která s moderními komunikačními skupinami běžně pracuje, má pořád tendence tento vývoj sledovat a přizpůsobovat se mu. Počítač s připojením k internetu je běžnou součástí jejich života. Druhá skupina, která s těmito technologiemi nepracuje, nese znaky strachu a obav z těchto technologií. I tak si ovšem dobře uvědomuje, jaká pozitiva i negativa tyto moderní technologie lidem přinášejí. Obě skupiny se shodují na tom, že moderní komunikační technologie mohou lidem pomáhat, zejména v zaměstnání. Rychlý vývoj a různé inovace vnímají obě skupiny spíše pozitivně. Zejména pokrok ve zdravotnictví je pro ně hlavním přínosem. Obě skupiny ale zmiňují, že tato uspěchaná doba je velmi hektická a že lidé nemají čas sami na sebe ani na své blízké.

5.5 Odpověď na hlavní výzkumnou otázku

Hlavním výzkumným cílem této práce bylo zjistit, zda senioři s moderními komunikačními technologiemi pracují a pokud ano, tak v jakém rozsahu. V rámci výzkumu se práce zaměřila zejména na mobilní telefony a na počítač s připojením k internetu. Cílem bylo zjistit, zda senioři tyto přístroje používají a jak je ve svém životě vnímají. Jestli je vnímají pozitivně, nebo spíše negativně a jaký podle nich mají vliv na lidi celkově. Zjišťován byl také názor vybraných respondentů na tyto moderní komunikační technologie a na moderní svět celkově. V rámci tohoto hlavního cíle jsem si stanovila několik dílčích cílů, které měly za úkol najít odpověď na hlavní výzkumnou otázku.

Prvním krokem bylo uskutečnění dotazníkového výzkumu. Dotazníky byly rozdány cílové skupině na vesnici v Pardubickém kraji a také ve dvou domovech seniorů. Dotazník mapoval znalosti cílové skupiny v oblasti moderních komunikačních technologií. Zda používají mobilní telefon, počítač s připojením k internetu a zda absolvovali nějaký počítačový kurz, případně zda by měli zájem nějaký kurz zaměřený na práci s počítačem absolvovat. Zjištěná data byla poté porovnána s daty z Českého statistického úřadu. Z tohoto porovnání bylo zřejmé, že oslovení respondenti z daného regionu jsou na tom v porovnání s celorepublikovými daty o něco lépe. A to jak při zkoumání četnosti používání mobilního telefonu, tak i při zkoumání četnosti používání počítače. Z dotazníkového šetření také vyplynulo, že většina z dotázaných respondentů dává přednost klasickému tlačítkovému mobilnímu telefonu před dotykovým, většina z nich už se ve svém životě setkala s pojmem internet a naopak pouze zlomek z nich absolvoval nějaký počítačový kurz. Mobilní telefon nejčastěji používají k telefonování a při jeho používání je pro ně nejpodstatnější spojení s rodinou a známými. Počítač s připojením k internetu pak nejčastěji používají k hledání důležitých informací, například o lékařích nebo úřadech. Ze vzorku respondentů, kterým byl rozdán dotazník, bylo posléze vytipováno osm jedinců, kteří byli vhodní pro účast v navazujícím kvalitativním výzkumu.

Dalším krokem bylo uskutečnění rozhovorů s vybranými respondenty. Tito respondenti byli rozděleni na dvě skupiny podle toho, zda s moderními komunikačními technologiemi pracují, či nikoliv. Rozhovory zjišťovaly jejich pohled na svět a mapovaly názor respondentů na moderní technologie. Celkem bylo uskutečněno osm rozhovorů. Obě skupiny respondentů se shodují na tom, že dnešní svět jde hodně kupředu, že se všechno vyvíjí a inovuje a že rozvoj všeho je velmi rychlý. Tento trend vnímají spíše pozitivně. Skupina, která s moderními technologiemi pracuje, má tendence vývoj sledovat a vnímá jej i díky tomu, že jsou pro ně informace snáze dostupné, než pro skupinu, která s těmito technologiemi nepracuje. Pro první skupinu je počítač s připojením k internetu běžnou součástí života a tento jev vnímá spíše pozitivně. Počítač vnímá jako pomocníka, nástroj k vyhledávání důležitých informací i jako svůj koníček. Druhá skupina, která s těmito technologiemi nepracuje, si velmi dobře uvědomuje, jaký přínos moderní

komunikační technologie pro lidi mají. Zároveň ovšem vnímají i různá negativa, jako například riziko závislosti a zdravotních rizik, která jsou s tímto jevem spojeny. Obě skupiny nesou shodné rysy v tom, že vývoj a inovace vnímají pozitivně a jako přínos pro lidi. Zároveň však také vnímají fakt, že dnešní doba je velmi hektická a uspěchaná a lidé neustále bojují s časem.

ZÁVĚR

Diplomová práce se zabývala vztahem seniorů k moderním komunikačním technologiím a také jejich pohledem na dnešní moderní svět. Z tohoto základu vzešla hlavní výzkumná otázka - zda senioři s moderními komunikačními technologiemi pracují a pokud ano, tak v jakém rozsahu. Zjišťovala také jejich pohled na dnešní moderní svět a na to, jak vnímají moderní komunikační technologie ve svém životě. Cílovou skupinou byli senioři, kteří s těmito technologiemi pracují, ale i ti, kteří s nimi nepřicházejí běžně do styku. Pro samotný výzkum byly důležité obě tyto skupiny.

Práce se skládá ze tří částí. Teoretická část se věnuje pojmům jako je stáří a stárnutí. Popisuje procesy stárnutí, vysvětluje pojem sociální věk, věnuje se stárnoucí populaci a popisuje demografickou situaci v České republice. Práce se také zabývá životním stylem seniorů a mapuje jejich postavení v dnešním světě. Do této kapitoly patří vzdělávání seniorů a jejich přístup k moderním komunikačním technologiím. V závěru této části je popsán vliv těchto technologií na lidskou populaci.

V další části je popsána metodologie výzkumu. Byly použity dvě strategie výzkumu – kvantitativní a kvalitativní. Obě jsou v této kapitole popsány. První část výzkumu probíhala formou dotazníkového šetření, druhá část se skládala z rozhovorů s vybranými respondenty. Výzkum byl zaměřen na seniory na vesnici v Pardubickém kraji a také na jedince z domovů pro seniory.

V poslední části jsou interpretovány získané informace a výsledky výzkumu. Byla analyzována jak data získaná z dotazníkového šetření, tak data získaná z rozhovorů s respondenty.

Na základě provedeného výzkumu a získaných dat byly zodpovězeny všechny dílčí cíle a následně i hlavní výzkumná otázka. Bylo zjištěno, že oslovení obyvatelé Pardubického kraje jsou na tom s povědomím a používáním moderních komunikačních technologií o něco lépe, než jak udávají data získaná z celorepublikového výzkumného vzorku. Tyto data byla získána ze statistik z Českého statistického úřadu. Respondenti v hojně míře používají mobilní telefon a to zejména ke spojení se svou rodinou a svými blízkými. Počítač s připojením k internetu využívají zejména k vyhledávání důležitých informací, například o lékařích nebo o úřadech. Vzhledem k tomu, že pouze zlomek respondentů uvedl,

že někdy absolvoval nějaký počítačový kurz a na otázku, zda by o nějaký takový kurz měli respondenti zájem, byla spíše negativní odezva, usuzují, že povědomí a nabídka těchto kurzů v tomto regionu není dostatečná. V tomto vidím určitou příležitost, jak zvýšit informační gramotnost této cílové skupiny. Zvýšit nabídku počítačových kurzů, které budou přesně kopírovat potřeby seniorů a budou pro ně užitečné.

Vybraní senioři, se kterými pak byly uskutečněny rozhovory, se shodují na tom, že dnešní svět jde rychle dopředu, neustále se vyvíjí a rozvoj a inovace jsou běžnou součástí života. Tento trend vnímají pozitivně. Přínos moderních komunikačních technologií vidí zejména v určitém usnadnění a urychlení, zejména v zaměstnání. Vnímají, že tyto technologie jsou už pevnou součástí života lidí a že v něm zaujímají podstatné místo. Zároveň také vnímají, že dnešní doba je velmi hektická a že lidé nemají čas na své blízké a ani sami na sebe.

Symbolickým cílem této práce bylo zjistit, jaký má dané téma význam pro společnost jako celek. Dle mého názoru má toto téma ve společnosti významné místo. Vývoj moderních komunikačních technologií neustále roste a zároveň se zvyšuje počet seniorů ve společnosti. Jedná se o dva jevy, které se díky rozvoji společnosti prolínají. Generace seniorů má s používáním moderních technologií určité problémy, na rozdíl od mladší generace, která se s těmito technologiemi učí pracovat už od útlého věku. V tomto spočívá velká nevýhoda generace seniorů. S moderními technologiemi se setkávají až mnohem později a jejich pochopení a ovládnutí pro ně není tak snadné a samozřejmé. Z výzkumu také vyplynulo, že počet seniorů, kteří někdy navštívili nějaký počítačový kurz, je opravdu malý. V tomto vidím určitou mezeru, kterou dnešní společnost má. Dle mého názoru by se měla zvýšit informovanost a dostupnost těchto kurzů pro cílovou skupinu. V internetovém prostředí se vyskytuje velké množství rizik. Na tyto rizika je běžný uživatel internetu upozorňován a připraven, na rozdíl od seniorů, kteří se s nimi například ještě neselekali, anebo nemají možnost, jak se o nich dozvědět. Právě proto je potřeba zvyšovat povědomí o všech možných nástrahách, se kterými se na internetu senioři mohou potýkat. Ale nejen o nástrahách, ale i o různých možnostech a usnadněních, které moderní komunikační technologie mohou seniorům přinášet.

Aplikační cíl spočíval ve využití získaných poznatků v praxi. Při výzkumu v domovech seniorů měly samy sociální pracovnice zájem o výstupy, které vzejdou z této práce. Podotýkaly, že to pro ně bude užitečný nástroj a jakýsi tahák, díky kterému mohou lépe porozumět svým klientům, anebo například budou moci upravit nabídku různých kurzů a volnočasových aktivit tak, aby byly pro seniory užitečné. Zajisté by to byl i zajímavý zdroj informací pro různé instituce i seniory samotné.

Tato problematika mě velmi zajímala a podle mého názoru v sobě cílová skupina nese řadu zajímavých charakteristik, které stojí za prozkoumání a zmapování. Díky této práci jsem si mohla vyzkoušet smíšenou výzkumnou strategii, která se mi v tomto případě velmi osvědčila.

Téma „Senioři a informační a komunikační technologie“ bylo už několikrát zpracováno v různých bakalářských i diplomových pracích. I tento fakt je znakem toho, že podobná problematika je a zajisté i bude v životě lidí velmi důležitá. V žádné z předchozích prací jsem ovšem nenašla výzkum, který by se věnoval názoru seniorů a jejich pohledu na dnešní moderní svět. Právě proto jsem se rozhodla tyto informace zpracovat pomocí kvalitativního výzkumu. Podle mého názoru má daná cílová skupina životem získané názory a nepřenositelné zkušenosti, ovšem jen málokdo má čas a chuť je vstřebávat.

Seznam použité literatury

BARTÁK, Jan. *Jak vzdělávat dospělé*. Praha: Alfa Nakladatelství, s.r.o., 2008. ISBN 978-80-87197-12-7.

BOČKOVÁ, Lenka, Šárka HASTRMANOVÁ a Egle HAVRDOVÁ. *50+ aktivně: Fakta, inspirace a rady do druhé poloviny života*. Praha: Respekt Institut, 2011. ISBN 978-80-904153-2-4.

ČELEDOVÁ, Libuše, Rostislav ČEVELA, Jan HOLČÍK, Zdeněk KALVACH a Pavel KUBŮ. *Sociální gerontologie: Východiska ke zdravotní politice a podpoře zdraví ve stáří*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2014. ISBN 978-80-247-4544-2.

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 3. vydání. Praha: Karolinum, 2000, 374 s. ISBN 80-246-0139-7.

ĎURIČ, Ladislav, Viliam S. HOTÁR a Lubomír PAJTINKA. *Výchova a vzdelávanie dospělých: Andragogika*. Bratislava, 2000. ISBN 80-08-02814-9.

HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Fenomén stáří*. 2. vydání. Praha: Havlíček Brain Team, 2010. ISBN 978-80-87109-19-9.

HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Sociální gerontologie: aneb Senioři mezi námi*. Praha: Galén, 2012. ISBN 978-80-7262-900-8.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

JURSOVÁ, Jitka. *Nové úkoly ve výchově spojené s pronikáním člověka do infosféry a kyberprostoru - média jako součást života dětí*. Knihovna plus [online]. 2010, č. 2 [cit. 2016-12-10]. Dostupný z: <http://knihovna.nkp.cz/knihovnaplus102/jurs.htm>. ISSN 1801-5948.

KAMRÁDKOVÁ, Kateřina. *Průzkum práce seniorů s počítačem a Internetem*. Knihovna plus [online]. 2011, č. 2 [cit. 2017-03-07]. Dostupný z WWW: <http://knihovna.nkp.cz/knihovnaplus102/kamrad.htm>. ISSN 1801-5948.

KATOLICKÝ, Arnošt. *Internet a senioři*. Akamonitor.cz. [online]. 4.8.2001 [cit. 2017-01-17]. Dostupné z: <http://www.ebook.zcu.cz/info/senior.htm>

MŮHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-5029-7

OKSMAN, Virpi. *Young People and Seniors in Finnish 'Mobile Information Society'*. Journal of Interactive Media in Education. [online]. 2006 [cit. 2017-01-17]. Dostupné z: <http://www-jime.open.ac.uk/articles/10.5334/2006-3/>

PETROVÁ KAFKOVÁ, Marcela. *Šedivějící hodnoty?: Aktivita jako dominantní způsob stárnutí*. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-80-210-6310-5.

PIKOUS, Jan. *Jak nás ovlivňují nové komunikační technologie?*. Klub prvního máje. [online]. 26.9.2012 [cit. 2017-01-17]. Dostupné z: <http://www.klubImaje.eu/jak-nas-ovlivnuji-nove-komunikacni-technologie/>

PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETEŠKA. *Andragogický slovník*. Praha: Grada Publishing, 2012. ISBN 978-80-247-3960-1.

SAK, Petr a Karolína KOLESÁROVÁ. *Sociologie stáří a seniorů*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2012. ISBN 978-80-247-3850-5.

SELWYN, Neil. *The information aged: A qualitative study of older adults' use of information and communications technology* [online]. Cardiff University, Glamorgan Building, King Edward VII Avenue, Cardiff CF10 3WT, UK, 2004 [cit. 2017-01-17]. Dostupné z: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.471.8718&rep=rep1&type=pdf>

SPITZER, Manfred. *Digitální demence: Jak připravujeme sami sebe a naše děti o rozum*. Brno: Host - vydavatelství, 2014. ISBN 978-80-7294-872-7.

Starobní důchody. *Česká správa sociálního zabezpečení*. [online]. 1. 12. 2015 [cit. 2016-12-06]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/davky/starobni-duchody.htm>

STUART-HAMILTON, Ian. *Psychologie stárnutí*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-274-2.

ŠERÁK, Michal. *Zájemové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, s.r.o., 2009. ISBN 978-80-7367-551-6.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

VIDOVIČOVÁ, Lucie. *Stárnutí, věk a diskriminace: nové souvislosti*. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4627-6.

Využívání informačních a komunikačních technologií v domácnostech a mezi jednotlivci 2015. In: *Český statistický úřad*. [online]. 2015 [cit. 2017-01-31]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20568879/062004-15a.pdf>

Worldometers – Světová statistika v reálném čase. *Worldometers.info*. [online]. [cit. 2016-12-10]. Dostupné z: <http://www.worldometers.info/cz/>

Seznam tabulek

Tabulka 1: Transformace dílčích výzkumných cílů	41
Tabulka 2: Používání mobilního telefonu	48
Tabulka 3: Druh mobilního telefonu	49
Tabulka 4: Povědomí respondentů o pojmu internet	54
Tabulka 5: Používání počítače s připojením k internetu	54
Tabulka 6: Četnost používání počítače s připojením k internetu	55
Tabulka 7: Absolvování počítačového kurzu	58

Seznam grafů

Graf 1: Porovnání dat s Českým statistickým úřadem	49
Graf 2: Porovnání používání tlačítkového nebo dotykového mobilního telefonu	50
Graf 3: K čemu nejčastěji respondenti používají mobilní telefon	51
Graf 4: Co je při využívání mobilního telefonu nejpodstatnější	52
Graf 5: Porovnání dat s Českým statistickým úřadem	55
Graf 6: K čemu senioři používají počítač s připojením k internetu	56
Graf 7: Zájem o navštívení počítačového kurzu	58

Seznam příloh

Příloha 1: Jednotlivci v České republice používající vybrané informační a komunikační technologie, 2. čtvrtletí 2015	
Příloha 2: Jednotlivci v České republice používající internet, 2016	
Příloha 3: Dotazník	
Příloha 4: Struktura rozhovoru	

Příloha 1: Jednotlivci v České republice používající vybrané informační a komunikační technologie, 2. čtvrtletí 2015

	mobilní telefon		počítač - uživatelé počítače*				internet - uživatelé internetu*					
			celkem		přenosný počítač		tablet		celkem		z toho mobilní internet	
	v tis.	% ¹⁾	v tis.	% ¹⁾	v tis.	% ¹⁾	v tis.	% ¹⁾	v tis.	% ¹⁾	v tis.	% ¹⁾
Celkem 16+	8 511,1	97,0	6 530,7	74,4	4 448,2	50,7	902,8	10,3	6 638,5	75,7	3 246,0	37,0
Celkem 16-74**	7 959,7	98,6	6 457,3	80,0	4 423,3	54,8	898,1	11,1	6 563,3	81,3	3 239,9	40,1
Pohlaví						14,0						
muži 16+	4 164,0	97,2	3 287,2	76,7	2 291,2	53,5	466,8	10,9	3 339,8	77,9	1 785,3	41,7
ženy 16+	4 347,1	96,9	3 243,4	72,3	2 157,1	48,1	436,0	9,7	3 298,7	73,5	1 460,7	32,5
Věková skupina												
16-24 let	1 004,0	99,4	972,0	96,2	766,1	75,8	222,5	22,0	979,8	97,0	778,7	77,1
25-34 let	1 454,9	99,8	1 359,8	93,3	1 053,1	72,2	245,6	16,8	1 390,9	95,4	991,9	68,0
35-44 let	1 717,9	99,6	1 600,2	92,8	1 145,1	66,4	249,6	14,5	1 619,7	93,9	838,6	48,6
45-54 let	1 340,2	99,6	1 151,8	85,6	742,5	55,2	96,0	7,1	1 166,1	86,7	378,2	28,1
55-64 let	1 390,4	97,7	944,5	66,4	535,2	37,6	63,0	4,4	966,6	68,0	202,6	14,2
65+	1 603,7	88,5	502,4	27,7	206,2	11,4	26,1	1,4	515,4	28,4	56,0	3,1
Vzdělání (25+)												
základní	644,9	87,2	210,1	28,4	114,6	15,5	19,1	2,6	225,0	30,4	67,9	9,2
střední bez maturity	2 802,1	96,0	1 776,9	60,9	981,3	33,6	154,1	5,3	1 828,4	62,6	598,9	20,5
střední s maturitou	2 627,0	98,9	2 218,2	83,5	1 468,1	55,3	285,8	10,8	2 237,8	84,2	924,1	34,8
vysokoškolské	1 296,5	98,9	1 223,6	93,4	1 012,9	77,3	199,5	15,2	1 233,6	94,1	774,5	59,1
Zaměstnanecký status												

Zdroj: <https://www.czso.cz/csu/czso/jednotlivci-vyuzivajici-vybrane-infomacni-a-komunikacni-technologie>

Příloha 2: Jednotlivci v České republice používající internet, 2016

Tabulka 17: Jednotlivci v České republice používající internet, 2016

	Jednotlivci internet nikdy nepoužili		alespoň jednou v životě		alespoň jednou v posledních 12 měsících		alespoň jednou v posledních 3 měsících		pravidelně - alespoň jednou týdně	
	v tis.	% ¹⁾	v tis.	% ¹⁾	v tis.	% ¹⁾	v tis.	% ¹⁾	v tis.	% ¹⁾
	Jednotlivci použili internet:									
Celkem 16+	1 625,1	18,5	7 125,7	81,3	6 802,9	77,6	6 704,8	76,5	6 403,3	73,0
Pohlaví										
Muži 16+	712,4	16,6	3 561,6	83,1	3 403,5	79,4	3 352,0	78,2	3 221,4	75,2
Ženy 16+	912,8	20,4	3 564,1	79,5	3 399,4	75,9	3 352,8	74,8	3 181,9	71,0
Věková skupina										
16–24 let	12,9	1,4	923,1	98,2	911,3	97,0	905,2	96,3	901,2	95,9
25–34 let	41,8	3,0	1 359,4	96,3	1 340,3	95,0	1 332,7	94,5	1 318,4	93,4
35–44 let	60,3	3,4	1 694,2	96,6	1 678,3	95,7	1 663,5	94,8	1 614,9	92,0
45–54 let	99,1	7,2	1 286,3	92,8	1 264,8	91,3	1 242,8	89,7	1 155,1	83,4
55–64 let	322,1	23,7	1 035,4	76,2	962,6	70,8	937,3	69,0	870,2	64,0
65+	1 089,1	56,8	827,3	43,2	645,7	33,7	623,3	32,5	543,5	28,4

Zdroj: https://www.czso.cz/csu/czso/domacnosti_a_jednotlivci

Příloha 3: Dotazník

Dobrý den,

obracím se na Vás s prosbou o vyplnění dotazníku k mé diplomové práci. Studuji obor Sociální práce na Univerzitě Hradec Králové a téma mojí diplomové práce má název „*Senioři a moderní komunikační technologie.*“

Dotazník je zcela anonymní a jeho vyplnění Vám zabere cca 10 minut. Vaše odpovědi, prosím, zaškrtněte křížkem, případně vypište do připravené kolonky.

Za Vaši ochotu Vám předem velmi děkuji.

Bc. Jana Bačková

-----
1. Kolik je Vám let?

65-70

71-75

76-80

81-85

86 a více

2. Pohlaví?

muž

žena

3. Co si představíte pod pojmem moderní komunikační technologie?

.....
.....

4. Používáte mobilní telefon? (Pokud ne, prosím přeskočte na otázku č. 8)

ano

ne

5. Pokud ano, používáte telefon tlačítkový, nebo dotykový (tzv. chytrý telefon)?

tlačítkový   dotykový

6. K čemu nejčastěji využíváte mobilní telefon? (Můžete označit i více odpovědí)

- telefonování
- psaní SMS zpráv (textové zprávy)
- posílání MMS zpráv (zprávy s obrázkem, fotografií)
- prohlížení internetových stránek
- různé mobilní aplikace

Jiné, prosím vypište

.....

7. Při využívání mobilního telefonu je pro Vás nejpodstatnější? (Můžete označit i více odpovědí)

- spojení s rodinou, známými, přáteli
- že si mohu zařídit podstatné záležitosti (telefonáty na úřady, k lékaři,...)
- že si mohu v případě nouze zavolat pomoc
- že se mohu zabavit v dlouhé chvíli (hraní her na telefonu, prohlížení internetových stránek)

Jiné, prosím vypište.....

8. Už jste se setkal/a s pojmem internet? Víte, co si pod tímto pojmem představit?

ano   ne

9. Využíváte počítač s internetových připojením ve svém běžném životě?

(Pokud ne, prosím přeskočte na otázku č.13)

ano   ne

10. Jak často pracujete s počítačem?

- každý den
- několikrát týdně
- několikrát měsíčně
- pouze párkrát za rok

11. K čemu všemu využíváte počítač s internetovým připojením? (Můžete označit i více odpovědí)

- práce na počítači (psaní textů, vytváření tabulek, atd.)
- zábava na počítači (hraní her, poslech hudby, atd.)
- ke komunikaci (s přáteli, příbuznými, známými)
- k hledání důležitých informací (informace o úřadech, lékařích, atd.)
- ke čtení zpráv (české zprávy, zahraniční zprávy, co se kde událo, atd.)
- k vyhledávání zajímavých informací (hobby, zajímavosti, atd.)
- k nákupům přes internet
- k sebevzdělávání (rozšiřování vědomostí, čtení odborných textů, atd.)

Jiné, prosím vypište.....

12. Pokud využíváte počítač s internetovým připojením ke komunikaci, používáte nejčastěji?

- e-mailovou komunikaci
- sociální sítě (Facebook, Twitter, atd...)
- možnost telefonování či videohovorů (Skype)
- počítač ke komunikaci nepoužívám

13. Navštěvujete, nebo jste v minulosti navštěvoval/a nějaký počítačový kurz?

ano ne

14. Pokud byste měl/a příležitost, uvítal/a byste možnost navštívit nějaký počítačový kurz?

ano ne

15. Do jaké míry souhlasíte s tvrzením, že moderní komunikační technologie jsou pro lidi významným pomocníkem?

zcela souhlasím spíše nesouhlasím
 spíše souhlasím zcela nesouhlasím

16. Do jaké míry souhlasíte s tím, že moderní komunikační technologie mohou lidi ovlivňovat i v negativním smyslu?

zcela souhlasím spíše nesouhlasím
 spíše souhlasím zcela nesouhlasím

17. Jaký je Váš názor na to, že moderní komunikační technologie zaujímají v životě lidí významné místo?

vnímám to jako přínos pro lidi
 přijde mi to v pořádku
 je mi to jedno / nemám na to svůj názor
 nepřijde mi to v pořádku
 vnímám to spíše negativně

Velmi Vám děkuji za Váš čas a ochotu vyplnit dotazník.

Přeji Vám mnoho zdraví, sil a krásných dnů.

Příloha 4: Schéma rozhovorů

Skupina č. 1

1. V dotazníkovém šetření jste uvedl, že s moderními komunikačními technologiemi, jako je počítač s připojením k internetu, pracujete každý den. Mohu se zeptat proč?
2. Souhlasíte s tvrzením, že tyto moderní komunikační technologie jsou pro lidi významným pomocníkem?
3. Jaká pozitiva podle Vás tyto technologie pro lidi přináší?
4. Napadají Vás i nějaká negativa?
5. Můžete mi popsat Váš názor na dnešní moderní svět?
6. Jaká Vás napadnou pozitiva nebo negativa dnešního moderního světa?

Skupina č. 2

1. V dotazníkovém šetření jste uvedl, že s moderními komunikačními technologiemi, jako je počítač s připojením k internetu, vůbec nepracujete. Mohu se zeptat proč? Jaký je váš důvod?
3. Souhlasíte s tvrzením, že tyto moderní komunikační technologie jsou pro lidi významným pomocníkem?
4. Jaká negativa podle Vás tyto technologie pro lidi přináší?
5. Napadají Vás i nějaká pozitiva?
6. Můžete mi popsat Váš názor na dnešní moderní svět?
7. Jaká Vás napadnou pozitiva nebo negativa dnešního moderního světa?